

**EVANGHELIA
DUPĂ MAILER**

Bogdan-Alexandru Stănescu scrie despre Norman Mailer, autorul care ne-a părăsit sîmbăta trecută și al cărui ultim roman, *Castelul din pădure*, va apărea în românește săptămîna viitoare.

ÎN » PAGINILE 10-11

PRIMUL MAGAZIN CULTURAL DIN ROMÂNIA » APARE SÎMBĂTA » EDIȚIA DE IAȘI » WWW.SUPLIMENT.POLIROM.RO

Suplimentul DE CULTURĂ

NR. 154 » 17 – 23 noiembrie 2007 » Săptămînal realizat de Editura Polirom și „Ziarul de Iași” » supliment@polirom.ro

ARTISTUL ASOCIAT

- Săptămîna 1 – Interviu
- Săptămîna 2 – Text de autor
- Săptămîna 3 – Criticii despre...
- Săptămîna 4 – Colegii de breaslă despre...

noiembrie –
**ALEXANDRU
SOLOMON**

INTERVIU ÎN EXCLUSIVITATE CU SCRITOAREA ELIF SHAFAK

Istanbul – „aici, tot ceea ce înseamnă artă se naște din conflict...”

Despre „Satana și Bunul Dumnezeu”

„Suplimentul de cultură” vă prezintă o relatare de la conferința „Satana și Bunul Dumnezeu”, susținută de Andrei Oișteanu la Iași, pe 9 noiembrie a.c., precum și un interviu în care acesta declară că „nu-i mai citim pe Mircea Eliade și Ioan Petru Culianu, doar îi cităm ca pe marii clasici”.

ÎN » PAGINILE 4-5

Criticii despre Alexandru Solomon

Iulia Blaga

A treia săptămîna a campaniei „Artistul asociat” aduce trei texte ale criticilor de film despre regizorul Alexandru Solomon: Andreea Chiriac, Laurențiu Brătan și Valerian Sava.

ÎN » PAGINA 7

„Noua mea carte se numește *Black Milk* și cred că este foarte diferită față de tot ce am scris pînă acum, poate și datorită faptului că și eu sînt o femeie total schimbată față de cea care eram cînd am scris *Bastarda Istanbulului*. Este o carte care vorbește despre cum e să fii mamă într-o societate patriarhală, despre feminitate și despre

condiția de femeie într-o astfel de societate. În același timp, cartea asta, trebuie să recunosc, este rezultatul depresiei postnatale și, în consecință, e impregnată de trăsăturile acesteia.”

Citiți grupajul realizat de Bogdan-Alexandru Stănescu
ÎN » PAGINILE 8-9

Lucian Dan Teodorovici: „Am asistat deseori la discuții dintre români și occidentali, fie ei turiști au ba, în care principala preocupare a cetățeanului nostru era să se scuze, să explice, să se disocieze de un anumit tipar al românului, să arate că el e altfel”.

CIRCUL NOSTRU VĂ PREZINTĂ:

Complexul românesc în Europa

Cu câteva zile în urmă, un amic scriitor stabilit în Occident și întors, după multă vreme, în România îmi spunea, cu un soi de entuziasm, că habar n-am cât de mult s-au schimbat orașele noastre, că, trăind aici, nu pot avea percepția asta. „Eu le compar cu orașele spaniole din urmă cu 6-7 ani”, îmi spunea. Cum n-am ajuns în Spania până astăzi, n-am cum să-i dau sau să nu-i dau dreptate. E posibil să fi exagerat, dar asta nu mă împiedică să gândesc că entuziasmul din vocea sa trebuie să fi avut la origine câteva argumente. Pe care, într-adevăr, noi, trăitori în România, nu le putem percepe prea bine.

Am scris în ultimele două numere despre Paris, unde m-am aflat alături de Dan Lungu și Florin Lăzărescu pentru o serie de evenimente legate de lansarea volumului nostru colectiv *Pas question de Dracula...* Întors acasă, am fost așteptat de câteva ironii mai mult sau mai puțin amicale, reproșându-mi-se că n-am fost capabil să înțeleg Parisul, în toată complexitatea lui. Adevărat, în două săptămâni e imposibil „să cunoști Parisul”, dar nici n-am vrut să dau senzația asta în cele scrise. Dimpotrivă, cele două texte apărute în această rubrică erau, mai degrabă, un demers ludic. Parisul văzut dintr-o perspectivă oarecum sumbră. Un exercițiu ușor de făcut, pentru că într-adevăr ai destule de scris despre mieziera din metroul parizian sau despre cerșetoria prezentă peste tot. Dar nicidecum o perspectivă defavorabilă. Ci mai degrabă una tipică românului – dar pe care o are, îndeobște, nu asupra Occidentului, ci asupra României. Prin urmare, cele două texte se vouau tocmai o răsturnare a clișeului, o prezentare nu tocmai obiectivă, recunosc, a capitalei Franței, tocmai pentru a sublinia faptul că e foarte ușor să scoți la suprafață urtul, fie el și urtul parizian. Când e vorba despre România însă, cu toții ne avântăm, fără cea mai mică reticență, în a prezenta numai acest urt. Iar apoi ne mirăm, ba chiar ne indignăm categoric că și ceilalți au o imagine „strîmbă” despre noi.

Adevărul e că nu am fost în mod real dezamăgit de Paris. Nici n-aveam cum: asemenea oricărui turist, m-am trezit cu harta în mână, bifind cu hărnicie obiectivele indicate de nenumărate reviste, de cataloagele și pliantele care ședeau în teancuri în holul hotelului sau chiar în hipermarketuri. N-aș fi avut cum să fiu dezamăgit de Paris când o întregă mașinărie franceză de turism îmi controla fiecare pas, îndrumându-mă spre locuri realment spectaculoase, forțându-mă practic să nu-mi pierd timpul liber cu „prostii”, ci să mi-l ocup cu legende, cu vizitarea altor monumente, muzee, palate și străzi etc. Nimeni nu-mi indica drumul spre cartiere industriale cu blocuri cenușii, nimeni nu se grăbea să-mi arate „talciocurile” mizere sau străzile desfundate ale capitalei franceze... Adevărul e că și parizianul obișnuit, cel de pe stradă, trăiește cu orgoliul de ghid turistic: cere-ți o indicație, iar el, cu o amabilitate pe care greu o găsești la noi, te va îndruma cu mare răbdare spre cele mai interesante locuri, îți va mai da, ca bonus, și câteva date pitorești pe care, altfel, e dificil să le descoperi în pliante, își va pierde timpul cu tine până se va asigura nu doar că vei găsi drumul spre ținta dorită, dar și că vei fi impresionat de ea.

Comparația cu românul de pe stradă se impune aici. Dacă turistul străin îl va găsi pe acel amabil cetățean care să aibă răbdarea să-l îndrume spre Casa Poporului, de exemplu, în pachetul turistic oferit ad-hoc vor fi ambalate și toate frustrările, întregul complex românesc al cetățeanului respectiv. Însoțit și de diverse scuze despre gropile de pe străzi, și de o scurtă lecție de politică autohtonă, și, eventual, de un mic dosar al urtăniei groțosești numite Casa Poporului, de la origini pînă la prezent. Poate dramatizeze puțin, dar numai puțin. Pentru că am asistat deseori la discuții dintre români și occidentali, fie ei turiști au ba, în care principala preocupare a cetățeanului nostru era să se scuze, să explice, să se disocieze de un anumit tipar al românului, să arate că el e altfel. Mai mult, să coboare în derizoriu

orice ofertă turistică sau culturală a țării noastre, convingându-l pe acesta-l va plasa, în ochii preopinului, deasupra acestui derizoriu generalizat.

Sigur că discuția e mult mai amplă și ea ar trebui să ajungă la o problemă devenită clișeu de presă în ultima vreme: adică la ce anume fac oficialii români pentru imaginea țării. Dar m-am oprit la perspectiva românului de pe stradă pentru că ea mi se pare cel puțin la fel de importantă. Și mă întorc pentru final la amicul meu scriitor și la entuziasmul lui. Repet, nu știu dacă într-adevăr comparația lui cu Spania e potrivită. Dar simplul fapt că a făcut-o, fie și exagerând, dovedește că nu suferă de acel complex românesc care pînă și pe mine, recunosc, mă obligă să pun sub semnul întrebării entuziasmul lui. Or, ajungînd la țară și la chestiunea autorităților din România, cred că primul pas spre îmbunătățirea imaginii noastre în lume nu trebuie făcut în afară. Ci chiar aici, în interior. Abia după ce imaginea României în ochii propriilor cetățeni se va schimba, vom putea merge cu personalități culturale în Italia, cum vrea ministrul Cioloș, sau cu tot felul de idei ghiduse pentru un brand de țară în restul lumii. Pentru că atunci toate aceste acțiuni nu vor trebui susținute de vreun fabulospirit mitoritic, ci doar de un mai modest spirit românesc, eliberat însă de mulțimea de complexe europene care îl sufoacă în prezent.

ROMÂNII E DEȘTEPTI

Acești porci care ne guvernează

În România există o lege ce a devenit subiect de dispută: așa-numita Lege a răspunderii ministeriale, L115/1999. În esență, ea stabilește procedurile prin care președintele țării ajunge să permită urmărirea penală a unui membru al guvernului și, mai nou, chiar a unui fost membru al guvernului. Legea a fost subiectul a tot felul de modificări, care țin de luptele dintre guvern, partide și președinție. Si da-i, si luptă, neicursorul... și totul într-un dispreț generalizat față de mine, de tine sau de aproape orice alt cetățean al României. Fiindcă hiba majoră a legii nu e legată de cel care are dreptul să-i înmîneze toporul președintelui (sau Procuraturii sau Direcției Naționale Anticorupție sau... sau...).

politologul italian Giovanni Sartori enumeră limpede principiile pe care se bazează constituționalismul liberal: „1) neutralitatea statului; 2) separația funcției de persoană subl. mea; 3) generalitatea (omni-inclusivitatea legilor)” (op. cit., p. 75).

» În modelul de stat ficțional pe care îl imită azi România există un articol echivalent cu articolul 16 din Constituția României. Este vorba de articolul VII, care spune că „Toate animalele sînt egale”.

Combinînd principiul constituțional al egalității în fața legii cu regula de bun-simț a separării funcției de persoană, ne dăm seama că Legea răspunderii ministeriale este în sine o mostră de anticonstituționalism. Ea proclamă existența unor cetățeni români diferiți (mai buni, presupun), care nu pot fi anchetați pur și simplu pentru presupuse fapte penale. În mod normal, dacă un ministru (și mai ales un fost ministru) nu poate fi cercetat fără avizul președintelui, după parlamentări și tergiversări prin comisii și para-comisii, aceeași procedură ar trebui să fie valabilă și pentru un găinar oarecare din Codalbi-de-Jos. Într-un stat democratic veritabil un ministru, un servitor al cetățeanului (fiindcă un ministru nici nu e altceva), nu poate avea drepturi diferite de cele ale găinarului, care, oricît de paradoxal ar suna, e – indirect – angajatorul celui ministru.

Dar România nu e neapărat un stat democratic autentic. Iar modelul impus azi de Legea răspunderii ministeriale are un precedent, care justifică și ideea centrală a textului de față. În modelul de stat ficțional pe care îl imită azi România există un articol echivalent cu articolul 16 din Constituția României. Este vorba de articolul VII, care spune că „Toate animalele sînt egale”.

începe să fie condusă de porci.

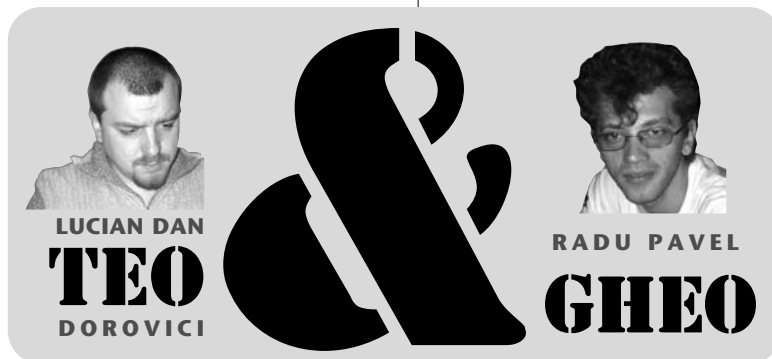
Vorbesc metaforic, desigur, dar am o referință precisă și foarte utilă, la un sistem politic ficțional pe care politicienii români s-au străduit totuși să-l pună în practică. Totul se face pe baza unui alt gen de Constituție decât cea de tip liberal-democratic, cum ar trebui să fie Constituția României. În Constituție, la articolul 16, se anunță cu pompă următoarele: „1. Cetățenii sînt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări subl. mea. 2. Nimeni nu este mai presus de lege”. Așadar, fără privilegii și fără discriminări. Doar că Legea răspunderii ministeriale este un exemplu evident de discriminare (între membrii guvernului și cetățenii de rînd) și o mostră grețoasă de privilegieri (a foștilor demnitari față de foștii... fotbalști, strungari, învățători sau orice altceva).

Într-un volum apărut anul acesta, în 2007, la Editura Humanitas, *Ce facem cu străinii? Pluralism vs. multiculturalism*,

Ulterior, și în acel stat independent a apărut o adăugire care modifică ușor teza egalității, echivalentul Legii răspunderii ministeriale: „Toate animalele sînt egale. Dar unele animale sînt mai egale decît altele”.

E vorba, bineînțeles, de *Ferma animalelor*, statul imaginat de George Orwell într-o poveste scurtă, dar plină de învățăminte – inclusiv pentru guvernanții români. Dovada o constituie exact legea incriminată aici. Unele animale sînt mai egale decît altele. La Orwell erau porcii. La noi sînt membrii și foștii membri ai guvernului. Dar, cum scrie și Orwell la finele cărții sale, cînd animalele de rînd „priviră de la porc la om și de la om la porc și din nou de la porc la om, deja era imposibil să mai spui care era care”¹.

1. George Orwell, *Ferma animalelor*, Editura Univers, București, 1992, p. 109, trad. Mihnea Gafita.

PUBLICITATE

URMEAZĂ THE PRODIGY, DE REVELION

Uraganul Scorpions a lovit Sibiuul

Îngăduiți-i autorului să se includă în poveste. Căci întâlnirea cu Scorpions nu poate fi decât o poveste spusă la persoana întâi. Orice altă versiune ar fi o minciună lipsită de emoție.

Veronica D. Niculescu

Credeam, așadar, că suferisem un soi de desensibilizare, după tot șirul de concerte din acest an de la Sibiu. La ce puteam să mă mai aștept, ce putea să mă mai mulțumească? Lovită de nefericitul sindrom, dădusem astă vară și-o fugă la Festivalul de la Sziget, în Budapesta, în căutare de senzații tari. Sibiuul nu-mi mai ajungea.

În aceste condiții, aproape n-am mai reacționat când am auzit că vine Scorpions, pe 10 noiembrie, într-un concert gratuit în Piața Mare. Dar ce naivă fusesem să cred că muzica pe care o ascultam de pe la 14 ani în camera mea, pînă la abrutizare, de pe casete aduse de rudele din Germania, nu m-ar mai putea mișca!

Zimbete și autografe

Scorpions au venit la Sibiu cu numai cîteva ore înainte de concert. S-au cazat și au apărut zimbitori la conferința de presă. Au vorbit toți cinci, au răspuns la orice fel de întrebare (chiar și la cele de genul „ați auzit de orașul Cluj?”), au ris și apoi au dat autografe pe așise, pentru jurnaliști.

M-am perindat și eu pe la fiecare – se pare că, miraculos, aveam iar 14 ani și mă înroșisem toată. Iar cînd l-am văzut pe Klaus Meine, pomenindu-mă singură față în față cu posesorul vocii pe care ați de mult o îndrăgeam, a vorbit gura fără mine și m-am trezit pur și simplu mulțumindu-i și mărturisindu-i ce fericită

sînt că au venit. Alții au îndrăznit și au făcut fotografii, obraz lîngă obraz cu solistul de la Scorpions.

Bețe și pene pentru public

În Piața Mare, la doar cîteva grade Celsius peste zero, Compact a cîntat în deschidere, încălzind cei treizeci de mii de spectatori veniți nu numai din Sibiu, ci de la multe sute de kilometri. Dimensiunile „prăpădului” și se arătau încă din cartiere – la ceas de seară, coloane de rockeri se îndreptau spre centru.

Străzile din împrejurimi erau pline de mașini cu numere de Mureș, Arad, București sau Covasna. Piața Mare a fost plină ochi.

Scorpions a început recitalul cu una dintre piesele noi, *Hour I*, concertul fiind parte din turneul de promovare a albumului *Humanity*.

Au urmat însă și multe piese dintre cele vechi, așa că mii de voci au cîntat refrenele arhicunoscute.

Klaus Meine a dăruit publicului cîteva sute de bețe de tobă, aruncate ca florile, în mănunchiuri, în timp ce ceilalți Scorpioni au împărțit pene de chitară albăstre, inscripționate cu numele trupei, care zburau ca fluturii peste capetele celor aflați în fața scenei.

Două ore au cîntat, făcînd piața să explodeze de fericire, căci bucuria cîntăreților era vizibilă, ca o minge fierbinte de aur, aruncată spre public și de acolo venind înapoi spre scenă. Scorpions și-au prelungit concertul cu o jumătate de oră și, după un solo îndrăcit al bateristului – ultima achiziție a trupei, din America –, cei cinci s-au întors la bis, cu *Still Loving You*, *Wind of Change* și încheind cu *Rock You Like a Hurricane*.

Concertul Scorpions de la Sibiu a făcut parte din turneul de promovare a albumului *Humanity*

MĂRTURISIRI

- » Despre noul album, *Humanity*: „Acest album reflectă aspecte ale umanității. Este vechiul mesaj, *Make love, not war!*”
- » Oamenii din România li se par foarte schimbați după 14 ani de la prima lor vizită: „Sînteți mult mai deschiși decît pe atunci. Mai veseli!”
- » De ce au ațîția fani și după atîția ani: „Din cauza Internetului. Stai în fața computerului și poți găsi totul. Dar nu poți avea emoția contactului uman! Cred că și tinerii și-au dat seama de asta. Vin la concerte, alături de cei care au crescut cu muzica noastră”.
- » Piese de pe noul album *Humanity* pot fi ascultate pe: <http://www.thescorpions.com/>.
- » Concertul gratuit a fost organizat de firma Ambient, cu ocazia a 15 ani de funcționare. Firma este partener oficial al programului „Sibiu 2007”.

CE-A AVUT & CE-A PIERDUT

» Actorul Marian Rălea, într-un interviu acordat agenției Newsin: „Există o vorbă în teatru: a aduce un copil sau un animal pe scenă e dezastruos. Iar alții au greșit pentru că au vrut să se arate pe ei. Orice actor, în raport cu sinceritatea și neprihănirea unui copil, nu există. Să fim serioși, dacă eu nu-i pun în valoare pe ei, mă termină ei pe mine, nu mai există”.

» Un sfert dintre cele 109 proiecte culturale finanțate de Administrația Fondului Cultural Național (AFCN) în 2007 au fost derulate în București, însă șapte județe din țară – Călărași, Teleorman, Olt, Covasna, Botoșani, Brăila și Vâlcea – nu au primit nici un ban. Majoritatea beneficiarilor AFCN sînt organizații non-guvernamentale.

SUPLIMENTUL LUI JUP

FINAL

De două ori adio Sibiu 2007

Finalul programului Capitalei Culturale Europene va fi marcat de două ori. Pe de o parte, Ministerul Culturii va organiza evenimente pe 1 decembrie. Pe de altă parte, municipalitatea va cheltui 2,2 milioane de euro pentru un șir de evenimente, la final de decembrie. Va fi un concert rock pe 12 decembrie, pe 27 decembrie va cînta Eros Ramazzotti, iar pe 31 decembrie va fi un concert al trupei The Prodigy și un spectacol pirotehnic al Groupe F. Asociația Sibiu CCE 2007 pregătește și alte surprize, însă numele trupelor sînt încă secrete.

PE SCURT

Zilele de poezie
„Iustin Panța”

Zilele Poeziei „Iustin Panța”, aflate la a șasea ediție, s-au desfășurat pe 10 și 11 noiembrie, la Sibiu. Printre poezii invitați la eveniment s-au aflat Constantin Abăluță, Cezar Ivănescu, Ion Pop, Ion Mureșan, Nicolae Țone, Dan Coman, Claudiu Komartin, iar dintre sibieni au participat Ioan Radu Văcărescu, Dumitru Chioaru, Joachim Wittstock, Radu Vancu, Dragoș Varga, Andrei Terian, Rita Chirian, George V. Precup. Colocviile au inclus discuții pe tema generațiilor în poezia română contemporană, lansarea noului număr al revistei „Euphorion”, dezbateri în jurul literaturii tinere și a poeziei lui Iustin Panța. Premiul național de poezie „Iustin Panța” a fost acordat tânărului poet Andrei Doboș, iar premiul „Euphorion” i-a revenit criticului literar Ion Pop.

În cadrul colocviilor, Constantin Abăluță și-a lansat cartea *Grafferul din lift*, iar Dumitru Chioaru volumul de poezii *Clipe fosforescente*. Evenimentul a fost organizat de Uniunea Scriitorilor din România, filiala Sibiu, și de revista „Euphorion”.

Români la Festivalul
Filmului Etnologic
de la Berlin

Între 8 și 11 noiembrie s-a desfășurat la Berlin cea de-a zecea ediție a Festivalului Filmului Etnologic, Ethnofilmfest, organizat de Ethnologisches Museum Berlin, în parteneriat cu Institutul Cultural Român din Berlin. O selecție de filme românești a fost prezentată în cadrul programului special „Focus România”. La gala filmului românesc, din 10 noiembrie, a fost proiectat *Blestemul ariciului*, de Dumitru Budrală, antropolog, regizor, director al Festivalului Astra Film Fest de la Sibiu.

Blestemul ariciului prezintă viața romilor-băieși din zona Sibiului și se bazează pe o cercetare sociologică de peste doi ani. Filmul a câștigat șase premii internaționale și a fost selectat în mai mult de 20 de festivaluri din lume. (V.N.)

CONFERINȚĂ LA IAȘI

„Satana și Bunul Dumnezeu”

„Satana și Bunul Dumnezeu. Problema dualismului religios în Europa de Sud-Est: de la Gaster și Hasdeu la Eliade și Culianu” a fost titlul conferinței pe care Andrei Oișteanu (foto), cercetător la Muzeul Național al Literaturii Române, președinte al Asociației Române de Istorie a Religiiilor, autor a numeroase studii de etnologie și antropologie culturală, a susținut-o vineri, 9 noiembrie, la Universitatea „Al.I. Cuza” din Iași.

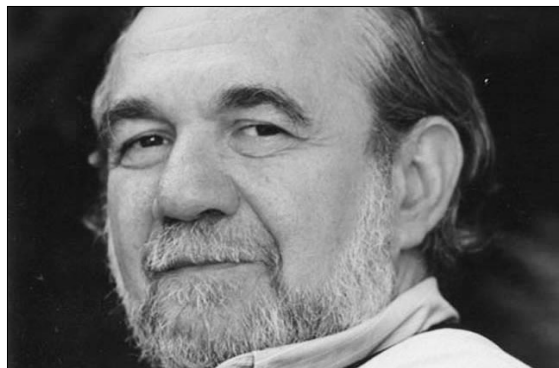
Bogdan Romaniuc

Evenimentul din Aula universității, organizat de decanatul Facultății de Filosofie și de Editura Polirom, a cuprins trei părți: în prima parte, Andrei Oișteanu a susținut prelegerea despre dualismul religios, iar în cea de a doua a fost lansată cartea lui Andrei Oișteanu, *Religie, politică și mit. Texte despre Mircea Eliade și Ioan Petru Culianu*, apărută recent la Editura Polirom. Volumul a fost prezentat de Ștefan Alfloroaie, Dan Petrescu și Liviu Antonescu, iar dialogul din cea de-a treia parte a conferinței a fost moderat de Nicu Gavriluță, prodecanul Facultății de Filosofie.

Uneori prea tehnică, ceea ce i-a făcut pe unii dintre studenți să părăsească sala, prelegerea lui Andrei Oișteanu s-a dovedit a fi totuși una interesantă, provocând discuții aprinse în ultima parte a manifestării. *Satana și bunul Dumnezeu...* a fost un studiu de caz despre problema dualismului religios, despre miturile dualiste care alcătuiesc mitologia balcanică, dar și pe cea autohtonă, despre bogomilism și despre influența pe care scrierile apocrifice ale bogomililor au avut-o asupra folclorului religios românesc, despre „obirșia răului”, pe care doar dualismul religios o poate explica „pe limba popo-

lului”. A urmat apoi o scurtă trecere în istorie a personalităților care au abordat problema dualismului religios: Bogdan Petriceicu Hasdeu și Moses Gaster, adepți ai teoriei bogomilice, au fost primii care au ridicat problema dualismului; Nicolae Carotjan, Lucian Blaga, pentru care dualismul a fost la români „mai domol” decât la alte popoare. Blaga vorbește în studiile sale despre gradul de rudenie dintre Dumnezeu (Firtate) și Diavol (Nefirtate), dar și despre prezența omului în ecuația cosmogonică. Mircea Eliade, unul dintre „pilonii rezistenți” ai istoriei religiilor la noi alături de Ioan Petru Culianu, a realizat o abordare attă istorică, cit mai ales comparativă, a legendelor cosmogonice de factură dualistă. Oișteanu a subliniat totuși eșecul lui Mircea Eliade de a imprima o soluție problemei dualismului religios. Culianu, spre deosebire de ceilalți, a avut o strategie diferită, el fiind adeptul unei abordări anistorice a problemei. Pentru Culianu, dualismul religios este „un proces de gândire”, un proces mental.

În studiul dualismului religios, „aventura inițiată acum un secol și jumătate – a spus Oișteanu – continuă și astăzi”, iar problema a rămas încă nerezolvată. În studiul său de caz, Andrei Oișteanu a mai vorbit și despre necesitatea înființării unui institut național și a unei catedre de

istoria religiilor. În încheierea prelegerii sale, Oișteanu a subliniat faptul că „edificiul (cam baroc) al istoriei religiei în România” este unul cu „mulți piloni de lut și cu puțini piloni stabili”, iar acești „piloni stabili” sînt Mircea Eliade și Ioan Petru Culianu.

„Nu avem voie să-l
gîndim pe Eliade decît în
coordonatele epocii sale”

În cea de-a doua parte a manifestării, au vorbit pe rînd Ștefan Alfloroaie, Liviu Antonescu și Dan Petrescu. Ștefan Alfloroaie, decanul Facultății de Filosofie, a scos în evidență „discernămintul și claritatea” cu care Andrei Oișteanu a abordat în cartea sa probleme delicate precum antisemitismul și poziția politică a lui Mircea Eliade, relația lui Eliade cu mișcarea hippie sau moartea lui Ioan Petru Culianu. Toate aceste probleme complicate au fost analizate de Oișteanu „cu răbdare”, cu „nervi tari” și „dincolo de elementele

spectaculoase”, așa cum a spus Liviu Antonescu. În prezentarea cărții *Religie, politică și mit. Texte despre Mircea Eliade și Ioan Petru Culianu*, Dan Petrescu i-a reproșat autorului că a fost „prea blind” în polemicele pe care acesta le-a avut cu Sorin Alexandrescu în legătură cu Mircea Eliade. Dan Petrescu, care a vorbit și despre „criza maniaco-depresivă” a lui Mircea Eliade, a atras atenția asupra faptului că „Eliade trebuie citit cu lupa și cu o atență contextualizare”.

Spre final, s-au mai adus în discuție relația lui Mircea Eliade cu legionarii, eșecurile sale din anii '30, s-a vorbit despre „tentativa politicului” și despre „proștutul om politic Mircea Eliade”, despre dreptul unui autor de a-și regiza opera, despre cartea pe care Eliade și Culianu nu au reușit să o scrie împreună, carte care ar fi clarificat multe nelămuriri și probabil ar fi făcut parte astăzi din bibliografia obligatorie. Andrei Oișteanu a încheiat spunînd că „nu avem voie să-l gîndim pe Eliade decît în coordonatele epocii sale”.

Guvernul meu alternativ
– drumul de la „e-mail” la „e-mailat” –

România se schimbă. Ion Iliescu își face blog pe „lucrul dracului”. Bloggerul președinte trece, astfel, în lumea celor virtuali. Nu pot risca să cred că, de mîine, omul își va trage un cont și pe Hi5, portalul online pe care te înscrii și vorbești cu cine vor kilobiții tăi. Nu îmi fac nici iluzia că Ion Iliescu are cont de Yahoo! Messenger și îi trimite buzurii sîcîtoare lui Mircea

Goană la patru dimineața, ca să-l trezească din somn. Dar apariția fostului șef de stat în zona „noilor media” desăvîrșite ultimul trend în comunicare. Sintetizînd, fenomenul bloggingului este ceea ce Ion Iliescu ar

numi, cu doi termeni atît de dragi domniei sale, „revoluție și reformă”.

„Țărișoara virtuală evoluează exponențial, ca un virus letal dintr-un film SF, și pune stăpînire pe tot poporul. În acest timp, România reală își caută pohtele ascunse și, deopotrivă, frustrările, prin deșertul Saharei. Cum s-ar zice, se zbate între „e-mail” și „e-mailat”.

Johnny Răducănu nu cred că și-a făcut blog. Nu am informații de acest gen nici despre Ion Țiriac și Mihai Răzvan Ungureanu. Dinții se exprimă cît se poate de real, direct în camera TV. La mijlocul

săptămîinii, cei trei au fost invitați la „Marius Tucă Show”. A fost, poate, cea mai deconectantă emisiune despre problema țiganilor și a românilor pe care am urmărit-o de la începutul scandalului iscat între România și Italia. Stați, să nu greșesc: nu deconectantă, ci, mai degrabă, reconfortantă – pentru că nici unul dintre invitați nu a venit să facă poante ieftine sau să dea declarații sfîrșitoare, de complezență. Am putut vedea cum trei oameni deștepți, contemporani cu noi, aprioric despărțiți, fiecare de celălalt, de stilul de viață, de meserie și de

LA LOC teleCOMANDA

Alex SAVITESCU

statut social, au fost în stare să propovăduiască bunul-simț în direct. Un afacerist, un diplomat și un muzician au spus lucruri clare și logice, care au reușit să fie convergente.

De ce acești trei indivizi nu sînt pe listele noastre de ambasadori, rămîne, pentru naivul din mine, un mister. Despre Țiriac poți spune multe „nasoale”, dar nu îi poți șterge cu buretele IQ-ul, experiența, relațiile. Mihai Răzvan Ungureanu, cel hultit de unii realizatori TV care se loveșc încă de pragul pubertății mentale, a demonstrat mai multe competențe decît

majoritatea politicienilor cu vechime în muncă. Iar Johnny Răducănu, unul din ultimii romantici autentici din țara asta, gîndește cel puțin la fel de bine pe cît cîntă.

Începutul acestui text nu a fost doar un hambiț de pretext al autorului. El trădează, cît se poate de limpede, că poți avea oricîte noi tehnologii la dispoziție, că de bază rămîne tot inteligența. Iar inteligența nu își trage seva din mijloacele de comunicare în masă, ci din calitatea celor care le folosesc.

ANDREI OIȘTEANU DESPRE MIRCEA ELIADE ȘI IOAN PETRU CULIANU:

„Nu-i mai citim, doar îi cităm ca pe marii clasici”

Interviu realizat de
George Onofrei

În lumina ultimelor discuții și aparițiilor editoriale, în ce măsură credeți că subiectul Mircea Eliade a devenit unul clamat și ne putem concentra mai mult pe opera acestuia decât pe detaliile biografice?

E o întrebare complicată. În primul rând, sintem în anul „Mircea Eliade”, sint 100 de ani de la nașterea acestuia și 16 ani de la asasinatul lui Ioan Petru Culiianu. În general, perspectiva aceasta centenară te pune în postura de a vorbi despre morți din alt ev, din altă epocă. Vorbești de clasici: nici nu știi dacă au trăit vreodată altfel decât în manualele și în cărțile pe care le studiezi. Întimplarea face că eu am corespondat cu Mircea Eliade și l-am cunoscut pe Ioan Petru Culiianu, prin urmare pot depune mărturie că au fost oameni vii. În al doilea rând, nu e numai centenarul lui Mircea Eliade, ci și cel al lui Mihail Sebastian. Or, el avea în 1927 intuiții formidabile, a scris în „Cuvîntul” un eseu care se cheamă „Centenar” și în care spune că este cea mai mortuară dintre sărbători și cea mai perfidă. Ea, de fapt, lasă o lespede de mormînt peste opera autorului comemorat și îl mumifică.

Dar în cazul lui Eliade – și al lui Culiianu cu altă mai mult – avem o situație exact inversă!

Da și nu. Pe de o parte, Eliade este clasicizat – Culiianu mai puțin –, dar amîndoi sînt intrați în legendă, s-au mitologizat, aproape că nu-i mai citim, doar îi cităm ca pe marii clasici, lucru în defavoarea lor și în a noastră. Eu am încercat să îi abordez pe Eliade și pe Culiianu

dintr-o perspectivă mai umană și mai puțin festivă, n-am vrut să fac o operă de hagiografie, care nu i-ar fi plăcut nici lui Eliade. Am preferat o abordare umană, vie. Îmi aduc aminte că atunci cînd Ioan Petru Culiianu a scris monografia sa *Eliade* în 1978 în Italia, citindu-i cartea, Eliade i-a spus că se bucură că, deși îl știa eladian, nu a scris o operă de hagiografie așa cum făcuse el cu Hasdeu în 1936. În carte am abordat teme controversate sau inedite, sau delicate. De pildă, relația lui Mircea Eliade cu mișcarea hippie sau modul în care a folosit narcotice în tinerețe, în anii '20, '30, '40 – în India, în București, la Lisabona. Evident, problema angajamentului său politic și derapajul său spre mișcarea legionară. M-a interesat nu derapajul propriu-zis, ci în ce măsură acest derapaj a influențat sau nu opera sa științifică. Concluzia mea este că această influență e minimă sau aproape de zero în cele mai multe dintre cărțile sale. De asemenea, mi-am relatat relația mea cu Mircea Eliade, corespondența pe care am avut-o, modul în care eu o generozitate greu de înțeles astăzi pentru marii savanți m-a ajutat să public în străinătate, dar și pentru modul în care Securitatea monitoriza relația mea cu Eliade. Iar la un moment dat, cînd a văzut că relația atinge un vîrf benefic, s-a încercat racolarea mea ca agent de influență pentru Mircea Eliade pentru a avea o poziție benefică față de regimul Ceaușescu.

Volumul la care facem referire a apărut la Bookfest anul acesta. Recitind intervențiile de lansare, mi-a sîrit în ochi un șir de întrebări puse de Andrei Cormea. Acesta se referea tot la derapajul lui Eliade din tinerețe și la reacția pe care trebuie să o fi avut Ioan Petru Culiianu. Îi citez întrebările:

„Ce s-ar fi întimplat dacă tinărul discipol nu ar fi fost asasinat? L-ar fi criticat deschis pe maestrul pentru trecutul său politic?”. Dumneavoastră ce răspuns ați da?

Aceasta este partea a doua a cărții mele, care se referă la personalitatea lui Culiianu, modul în care ea a fost influențată de cea a lui Eliade, cînd și cum s-a produs „despărțirea” de Eliade... Inițial, a negat public derapajul. Apoi, Culiianu a început să se intereseze și a reușit să citească documente și a întocmit un set de întrebări foarte incomode pentru Eliade pentru a-l forța să se destăinuie, să explice aventura sa politică. A refuzat acest dialog, spunînd că, după Auschwitz, oamenii nu mai pot fi obiectivi și îi stigmatizează pe toți cei care au intrat în anii '30 în mișcarea de extremă dreaptă. Din păcate, această carte nu a ieșit, deși astăzi ar fi fost un document fabulos. Astăzi se speculează atît de mult nu numai în privința derapajului, cît și în a felului în care Mircea Eliade a gestionat derapajul în anii '40 și pînă la sfîrșitul vieții. Se pare că și-a judecat tinerețea pentru că a refuzat să mai aibă orice fel de reacție politică. A refuzat chiar și atunci cînd avea relații cu mișcarea hippie. El o privea ca pe o mișcare religioasă, ca pe un creștinism primitiv. Însă mișcarea hippie avea și o componentă politică importantă!

A apărut și un volum în românește dedicat asasinării lui Ioan Petru Culiianu, scris de Tedd Anton, subiectul continuă deci să fie în actualitate. La 16 ani de la asasinat, citi de mult adevăr s-a aflat?

Am tratat și acest subiect cu toată atenția, încercînd să trec în revistă nu numai opera și viața lui Culiianu, modul în care

el la rîndul lui a devenit un model cultural, dar și ipotezele privind moartea sa. Am aruncat la coș ipotezele care s-au dovedit false și am rămas, ca și Moshe Idel, la două posibilități, dacă nu chiar la combinarea lor. A fost fie mișcarea neolegionară din zona Chicago-Montreal, fie Securitatea română, deranjată masiv de poziția lui Culiianu atît la sfîrșitul anilor '80, cînd a ajutat grupul dizident de la Iași, cît și la începutul anilor '90, cînd a avut o poziție foarte tăioasă împotriva regimului neocomunist de la București. Oficialitățile române au spus că Ioan Petru Culiianu nu a fost monitorizat de Securitate decât pînă în 1972, anul plecării sale. Or, în urma ultimelor dosare primite la CNSAS se vede în mod limpede că el a fost monitorizat tot timpul de către SIE sau DIE, care țineau sub control emigranții români. Ca atare, este un punct important, iar întrebarea lui Andrei Cormea se întîlnește cu întrebarea lui Liviu Antonesei, care se întreabă ce s-ar fi întîmplat dacă Ioan Petru Culiianu nu ar fi părăsit țara în 1972. Sînt speculații pline de tîlc și de savoare.

Andrei Oisteanu – *Religie, politică și mit. Texte despre Mircea Eliade și Ioan Petru Culiianu, colecția „Biblioteca Ioan Petru Culiianu”, Editura Polirom, 2007*

PE SCURT

Istodor la Timișoara

Editura Polirom vă invită marți, 27 noiembrie, la o dublă întîlnire cu jurnalistul Eugen Istodor, prilejuită de prezentarea celui de-al doilea volum apărut în colecția „Ego. Publicistică”: *Cartea vieții mele. Șulea 31, Nr. 3, sc. 2. Cu ocazia comunismului.*

La ora 17.00, îl puteți întîlni pe Eugen Istodor la Librăria Cărturești (str. Mercy nr. 7, lîngă Piața Unirii). La eveniment vor vorbi Smaranda Vultur, Adriana Babeți și Marcel Tolcea, iar moderator va fi Radu Pavel Gheo. Trei ore mai tîrziu, la ora 20.00, autorul se va întîlni cu studenții în Amfiteatrul A 13 al Universității de Vest din Timișoara, discuțiile fiind moderate de prof. univ. dr. Marcel Tolcea.

Legea instituțiilor de spectacole a trecut de Parlament

Legea privind instituțiile și companiile de spectacole, care prevede, printre altele, că artiștii vor avea salarii mai mari și contract pe perioadă determinată, a fost aprobată marți, 13 noiembrie a.c., în plenul Camerei Deputaților. Inițiatorul proiectului de lege, actorul și directorul Teatrului Masca Mihai Mălăinac, a spus că, printre altele, actul prevede existența contractului pe o perioadă determinată între artiști și instituțiile de spectacol și stabilește plafonul de salarizare pentru artiști la 4.

Avem nevoie de reforma școlilor căci „duhul a început a se tâmpii”

Să nu disperăm că sînt probleme în „sistemele școlilor” de la noi nerezolvate de nici un ministru al Educației din cei optsprezece ani de la revoluție. Citînd un articol de-al lui Ion Heliade Rădulescu apărut în „Curierul românesc”, la 1840, constat că, sub cîteva aspecte măcar, este cît se poate de actual! Așadar, să nădăjduim că măcar peste două secole și jumătate școala noastră va fi mai puțin încărcată de materie inutilă, manualele vor fi mai puțin îmbficsite de deșeurii informaționale, iar elevii vor ieși din școală, nu niște roboți cu aspirații de academician, ci oameni civilizați și pregătiți să ia

viața în piept.

Fără școală, „nu aștepte nimeni nici părinți buni, nici fii buni, nici slujbași buni, nici cetățeni buni, și, prin urmare, nici stat bine organizat și bine cîrmuit și păstorit”. Cuvintele îi aparțin, cum spuneam, lui Ion Heliade Rădulescu, cîrturarul iluminist devenit de la vîrsta de 18 ani profesor la școala românească „Sf. Sava”, susținător al „mîntuirii” norodului prin educație și, prin urmare, promotor al primelor școli primare satești și al presei în limba română. Articolul „Despre învățătura publică”, la care m-am referit încă de la început, este de fapt o propunere detaliată de reformă,

adresată prin intermediul „Curierului românesc” marelui Ban M. Ghica, „capul departamentului dinlăuntru, prezidentul eforiei școlilor”. Din cauza unui sistem de învățămînt „păgubitor”, „duhul a început a se tâmpii, naționalitatea a se stînge și românul a se degenera”, remarca Heliade. Căci „școalele, pretutîndeni se întocmesc pentru dezvoltarea facultăților înțelegetoare și morale ale tînerimii, adică pentru formarea duhului și a inimii”, ceea ce în țara românească fusese ori uitat, ori ignorat. Învățăturile și programele nu aveau „unime”, ci se predau mai mult după priceperea pedagogului,

și nici coerență și viziune. Școlarii parcurgeau toate clasele fără a învăța măcar o limbă, treceau la „învățătura unei științe, fără a fi pregătiți cu cunoștințele trebuincioase”, începeau studiul unei discipline care se mai întîmpla să fie și nefolositoare (învățătura limbilor străine, pretutîndeni are un scop. La noi, pînă acum, ce scop a avut? Scopul politic și comercial? Dar nu vedem în școala noastră turcească, nemțeașca, muscăleasca.

Scop literar? Dar n-am văzut să se învețe limbile docte...”) lăsînd-o balta cîțiva ani, pentru a o relua mai tîrziu, cînd deprinderile deja au fost uitate. Prin urmare, Heliade propunea un plan curricular complet pentru toate nivelurile de studii, de la clasele începătoare, la umanioare și pînă la ultimele patru clase

DAMELE GAZETIERE

Emilia CHISCOPI

complementare. Elevii urmau a învăța alături de limba română două limbi „surori și egale” – italiana și franceza – „două limbi docte (latina și elenica) și limbi slobode sau neîndatorate – „nemțeașca și turceasca din cele vii, ebraica și slava din cele docte”. Pentru a ușura învățarea limbilor, Heliade propunea învățarea lor simultană: „spre exemplu, cînd românul învață pe școlarii săi articolul, articolul să învețe și italianul și francezul”.

Iar dacă răspunsul ocîrmuirii ar fi fost că nu sînt bani ca să susțină reforma școlilor, el

le pregătise deja replica: „sînt prea de ajuns banii, cînd va avea sistema drept scop folosul de obște, iar nu să-și puie în chiverniseală clienții. Apoi, ce trebuiesc ațîția ofițeri și zabeți, (...) ațîția simbriași titulari care iau leață cît două catedre, fără să facă nimic?”.

Nu-i așa că toate acestea sună familiare? Nu se plîng și profesorii noștri de astfel de păcate? Nu aduc ei argumente asemănătoare pe care ministreriabilii nu le iau în seamă?

Vorba lui Heliade: „trebuie să curățim stupul de trîntori ca să putem avea miere”.

FESTIVALUL NAȚIONAL DE TEATRU – A DOUA RUNDĂ

În seara asta mor

Se mișcă. Geometric, calculat, alienant. Dă drumul la televizor și privește niște purceluși hαιοși. Scoate o cutie cu roșii din frigider. Ascultă muzică. Pune o bomboană pe pernă. Face pipi. Se screme. Face caca. Nu se mai mișcă. Ochiul îi rămân lipiți de tavan. Înghite. O dată. Trage aer în piept. Încă o dată. Pînă la capăt.

Mihaela Michailov

Femeia pe care regizorul Thomas Ostermeier o (i)mobilizează într-un apartament compartimentat ca un vagon te trage în capsula singurătății ei și te ține magnetic lângă ea. *Concert la cerere* de Franz-Xaver e unul dintre cele mai răscolitoare spectacole pe care le-am văzut vreodată. Un spectacol în care Ostermeier concepe o dramaturgie corporal minimală de o rigurozitate impecabilă. Un scenariu gestual performativ decupat milimetric, ca o foaie de hirtie tăiată precis în așa fel încât fiecare bucățiță să-i corespundă celeilalte. Pentru că pe corespondențe în

gesturi, în particule de acțiuni concentrate se bazează *fiziologia poetică* a unei zile ca toate celelalte zile. Ostermeier reușește să puncteze prin montajul amănunțelor perspectiva unei vieți anoste. Reușește să ducă mărunțurile într-un punct de maximă tensiune. O femeie se pregătește să moară. Și o face disciplinat ca și cum și-ar duce la bun sfârșit cea mai sfîșietoare temă. Gesturile ei intră într-o repetiție cursiv-cinică a existenței, într-un pattern recognoscibil, într-un atit de la fel încit, de la un punct încolo, simte că n-o mai poate duce.

Armonia interioară a fiecărui gest și dinamica rotundă a detaliilor fac din *Con-*

cert la cerere un spectacol organic. E uimitor să vezi cu cîtă dexteritate actrița Anne Tismer naște gesturi mici, compacte, care duc spre gestul tragic final, cum acumularea acțiunilor explodează într-o eliberare. Cum ecranul computerului pe care femeia joacă Solitaire se pierde încet, încet în beznă. Cum muzica de la radio se metamorfozează într-o cîntăreacă de operă care apare pe balcon curmînd bula de tăcere. Ostermeier știe cum să creeze miza de adîncime a traseului amănunțelor.

Ținta fiecărui gest e o acțiune clar delimitată și circumscrișă unei relații de maximă intimitate cu obiectele. Ostermeier lasă obiectele să pătrundă în corp, să se așeze, să se decanteze. Obiectul și gestul merg mină în mină, iar umorul situațiilor create în raporturi strînse acțiune-lucru e foarte subtil. Ritmul comprimat și dilatat al distribuției detaliilor gestuale devine esențial pentru felul în care Ostermeier sonorizează spectacolul: Într-o carte-dialog cu Sylvie Chalaye, *Thomas Ostermeier*, apărută la Actes Sud Papiers, regizorul afirmă: „Structurez mișcările actorilor muzical. Cel mai important mi se pare ecoul unei scene, unui detaliu”.

Trage, Nora, trage!

Nora lui Ibsen se cară de-acasă. Nora lui Ostermeier trage cu pistolul în soțul ei. Corelativul obiectiv și subiectiv găsit de Ostermeier e perfect motivat: astăzi e nevoie de un act mult mai tare și mai radical decît simpla plecare.

Nora lui Ostermeier e un spectacol care ucide ipocrizia. Un spectacol care zboară creierii convențiilor protectoare și face din revolta obedienței păpușele Barbie un act limitat decisiv. Un act de dizidență și atitudine reactivă responsabilă în interiorul unei carcase familiale menținute cu conservații artificiali. Ostermeier concepe un rezervor de feminitate explozivă pe care nici o cenzură nu o mai poate opri în final. Exact ca în *Concert la cerere*, apăsarea pe *delete life* o „rupe” cu un comportament de rol, cu un model convențional de supraviețuire

Jorg Hartmann, Anne Tismer in *Nora*, regia Thomas Ostermeier

în automatisme. Adică cu ceea ce Norei i se cere să fie. Nora iese din schema de pion mutabil oriunde și oricînd. Omorînd, își personalizează existența pentru că o marchează prin delimitarea de ea. Omorînd, se legitimează, se re-compune. În ambele spectacole, o formă extremă de acționism destituie soluția unei vieți de serie într-un apartament-seră care începe să doară.

Nora trăiește într-o casă asemănătoare celor amenajate funcțional în stilul Ikea. Un spațiu neutru – pe o scenă turmantă –, lipsit de amprente individualizante. Are trei copii, un soț director de bancă și o bonă care, la începutul spectacolului, spală podeaua cu mopul. Soțului ei, grav bolnav la un moment dat, i-a salvat viața împrumutînd niște bani și falsificînd o semnătură. Nora plătește o culpă discutabilă și relativă cu prețul conștientizării funcției ei. Păpușa manevrabilă, obiectul de *entertainment* se trezește la viață și-apasă pe trăgaci.

Ostermeier crește devenirea Norei, o articulează ascendent prin semnale foarte inteligente asociate. Jocul cu armele împreună cu copiii e urmat de apariția – după bal – în costum de ucigașă îmbibată în sînge, după care, la sfîrșit, cu pistolul la templele ei sau țintindu-și soțul, trage în el.

Spectacolul lui Ostermeier, coerent la nivelul fiecărei soluții regizorale propuse, e gîndit, asemeni *Concertului la cerere*, muzical. Are inițial un ritm calm,

liniar pentru ca, ulterior, supapele liniștii să scoată la iveală răbufniri și piste de tensiune prea mult timp castrată. Dansul dement al Norei culminează cu scufundarea în acvariu-piscină, cu o bălăcire incontrolabilă care rupe relaxarea instituită.

Lectura *Norei*, în viziunea lui Ostermeier, e, etic, una criminal decizională și post-culpă. Nora omoară ca să poată să se trăiască, sfîdînd efectul social al crimei. În același timp, femeii „after Barbie” nu-i pasă că distruge o armonie deja ciuruită și că vina de a-și fi ucis soțul o va exclude din comunitate și-i va afecta pe copii. Nora retează perversitatea unui soț capabil s-o scuipă și s-o sărute în secunda următoare.

Estetic, lectura textului e una absorbant-selectivă. Ostermeier alege și creează un montaj sonor-vizual din semnele spațiului nostru contemporan, în care transpune povestea ucigașei în legitimă apărare a onestității. Despre actorii din *Nora* se poate spune un lucru pe care nu cred că cineva are cum să-l neghe: sînt visul oricărui regizor. Echilibrați, implicați și distanți în același timp, cinici.

P.S.: Despre biografia artistică a lui Thomas Ostermeier, un creator de viziune estetică bazată pe explorarea mizei contemporane a textelor alese, găsiți amănunte pe site-ul Festivalului Național de Teatru: www.fnt.ro

BIBLIOTECA DIN PETRILA DE ION BARBU

alexandre dumas
APRÈS VINGT ANS

rfi
romania

București **93.5fm**Iași **97.9fm**Craiova **94fm**Cluj **91.7fm**

radiofranceinternationale

Cultura își face loc în peisajul vorbelor despre vorbe.

În fiecare vineri, de la 17.10, **Art Cultura:**
o dezbatere pe teme culturale moderată de Dan Pârvu.

Toată diversitatea lumii! www.rfi.ro

Un tip sobru, cu mult umor

L-am întâlnit pe Alexandru Solomon într-o emisiune TV, iar primul (nu și singurul) lucru prin care m-a impresionat a fost lipsa de încrâncenare cu care vorbea despre un subiect în care era, firesc, profund implicat: difuzarea atât de restrânsă în România a filmului său *Marele jaf comunist*, în condițiile în care acesta a rulat la noi cu o întârziere de un an și jumătate față de BBC și, mai mult, a stat pe ecrane doar o săptămână și jumătate, fiind mult mai generos tratat în alte țări (l-au difuzat televiziunile din Anglia, Germania, Suedia, Finlanda, Polonia, Olanda, iar la Budapesta a rulat două luni în cinematografe).

Andreea Chiriac

De ce aduc în discuție tocmai momentul respectiv? Pentru că atitudinea spune foarte mult despre structura oricărui autor, iar normalitatea și calmul discursului, deși teoretic incluse în datele inte-

lectualului, sînt întotdeauna reconfortante și remarcabile. Iar detașarea și luciditatea sînt alte două lucruri (dintr-un portret care nu poate fi nicicum exhaustiv) pe care nu cred că i le poate contesta cineva unui regizor ca Alexandru Solomon, care știe exact ce vrea de la el

prin munca lui și cam ce zonă de interes ocupă deocamdată documentarul în România. Pentru că rezistența pe muchia dintre luciditatea care îți interzice deșirări utopice și entuziasmul care te susține să îți urmărești profesionist vocația denotă un echilibru fragil și esențial. Un echilibru subțiles, poate, în alte cinematografi, însă care la noi constituie – încă – o excepție. Pentru că aici nu doar reala lipsă de interes a publicului poate fisura proiectele însele ale unui autor (nemaivorbind despre nebuloasa căreia îi sînt sortite de multe ori, fără vină, rezultatele), ci, în cazul particular al documentarului, chiar dispuțele din interiorul genului. Revenind la Alexandru Solomon, este un autor special tocmai pentru că gîndește documentarul – multă vreme considerat un gen desuet, prăfos, chiar agonizant – ca pe o structură vie, pe care imaginația sa o transformă creativ, cu umor autentic, de multe ori trist și întotdeauna profund, depășind șabloanele și anchilozele și modelînd-o, chiar cu instrumentele ficțiunii, în direcția cea mai interesantă. Pentru că știe, cu fiecare titlu din filmografia sa, să

scoată documentarul (poate genul cel mai încorsetat de o tradiție tristă) din zona previzibilului și să-l aducă pe traseul pledoariei inteligente și, mai ales, inteligent construite, el iese deocamdată din rînd prin tot ce face (fie că se cheamă *Marele jaf comunist*, *Franzela exilului*, *Viață de cîine* sau *Cold Waves*). Ca preferință personală, într-o ordine evident subiectivă, Alexandru Solomon este, (deocamdată) pentru mine, omul care, în *Franzela exilului*, a știut să-l provoace pe Caragiale să coboare de pe soclul simplist cimentat de manualele școlare și să pornească la o plimbare în doi și la o discuție despre latura caragialiană a lui Caragiale, despre autenticele și profundele regrete ale „celui mai mare dramaturg necunoscut al lumii”, după sintagma lui Eugen Ionescu (inserată chiar la finalul filmului). Consider că într-un om care are flerul de-a depista netulburat clișeele, perseverența de-a le demonta și capacitatea de-a le înlocui cu idei vii și inteligente se poate avea toată încrederea.

ARTISTUL ASOCIAT

- Săptămîna 1 – Interviu
- Săptămîna 2 – Text de autor
- Săptămîna 3 – Criticii despre...
- Săptămîna 4 – Colegii de breaslă despre...

noiembrie –
ALEXANDRU SOLOMON

„Suplimentul de cultură” lansează o campanie nouă: „Artistul asociat”. Timp de o lună, un artist selectat de echipa revistei va fi promovată în paginile publicației, cititorii putînd stabili o relație directă cu acesta.

Clara B. sau arta manipulării

Laurențiu Brătan

Alexandru Solomon e cunoscut mai ales ca documentarist. Și director de imagine.

Nu și ca regizor de film de ficțiune. Acum doi ani însă, realiza un film straniu, în care îmbina pasiunea pentru documentar cu experiența dobîndită de-a lungul anilor ca director de imagine –

Clara B. Urmărește (sau, mai exact, trasează) destinul unei femei din prima jumătate a secolului XX, rebelă și non-conformistă, care e hotărîtă să-și trăiască viața pe care și-a ales-o, în ciuda părerilor familiei sale și a regulilor sociale.

Docu-ficțiune, *Clara B.* manipulează în mod brillant ficțiunea în scopuri documentare și imaginile de arhivă (documente) în

scopuri ficționale. Frontiera între ficțiune și documentar e foarte fragilă și tocmai în asta rezidă farmecul filmului. Nu ști exact dacă femeia a existat cu adevărat, pînă la ce punct filmul trasează un destin adevărat și de unde începe să inventeze. Dincolo de toate acestea, *Clara B.* trasează istoria europeană a unei jumătăți de secol, cu tumulturile ei surprinse în

tumulturile vieții protagonistei. Aici pătrunde pe tărîmul documentarului, fără să-l părăsească complet pe cel al ficțiunii.

Clara B. e un film ce jonglează cu confuzia, iar efectul e cel scontat – manipularea ca materie primă într-un film care e o mică bijuterie, cu o imagine superbă și o atmosferă nostalgic-învăluitoare.

» **DECEMBRIE: SCRIITORUL DAN LUNGU.** Cea mai recentă carte a sa, *Sînt o babă comunistă!*, va fi ecranizată de Stere Gulea anul viitor. Unul dintre cei mai cunoscuți și traduși autori contemporani, în general tot mai dificil de găsit prin țară. Coordona-torul lunii: Diana Soare.

Alexandru Solomon sau ariergarda de elită

Valerian Sava

Dacă ar exista la orizontul anului 2007 o școală a documentarului românesc, Alexandru Solomon ar fi un fel de co-șef al ei, împreună cu Florin Iepan. Neexistînd o școală, Alecu Solomon e, ca și Florin Iepan (acesta cu *Decreții*, *Vampirul căzut* ș.a.), un fel de co-șef al locotenenței. Ceea ce nu-i puțin lucru, în sens pozitiv, fiindcă autorul filmului *Cold Waves/Război pe calea undelor* produce constant lucrări de anvergură și performante în specia lor. Dar această pre-eminență împărțită e de considerat și în sens negativ, ca plafonare a producției de gen mai mult sau mai puțin reprezentativă. Numita co-șefie își merită numele nu atît fiindcă producțiile prezentate în ultimii șapte ani, să zicem, ar fi neapărat și cele mai bune, mai valide artistic, cît mai ales fiindcă au fost bine calculate să aibă o maximă vizibilitate și un ecou privilegiat, pe criteriul în primul rînd de oportunitate tematică și ca efect imagistic inedit (A.S. s-a scolarizat la ATF – UNATC ca *operator de imagine*, după vechea denumire, schimbată azi în *image director*, schimbare care nu înseamnă automat că emanciparea ulterioară ca regizor și scenarist e complet liberă de dificultățile numeroșilor antecesorii locali ai acestui transfer profesional-artizanal).

Paradoxul – recunoscut de Iepan, nu și de Solomon – e că, în timp ce congenerii dăruiți filmelor de ficțiune au impus Noul Val ca un Nou Cinema Românesc, îndeosebi prin realismul lor documentaristic acut, la timpul eminentamente prezent, documentaristi și de profesie ai aceleiași generații nu obțin nici pe departe aceeași recunoaștere a criticii și a jurilor internaționale, fiindcă merg în sens invers, ca o elită a ariergardei: pasești cu tangențe ficționar-cultural-speculative (personalizate în filmul altminteri excelent despre Radio Europa Liberă și prin funcția acaparatoare a comentariului la persoana întâi, cu vocea autorului în prim-plan sonor).

Ciștițați unul dintre cele 5 DVD-uri cu autograf oferite de Alexandru Solomon!

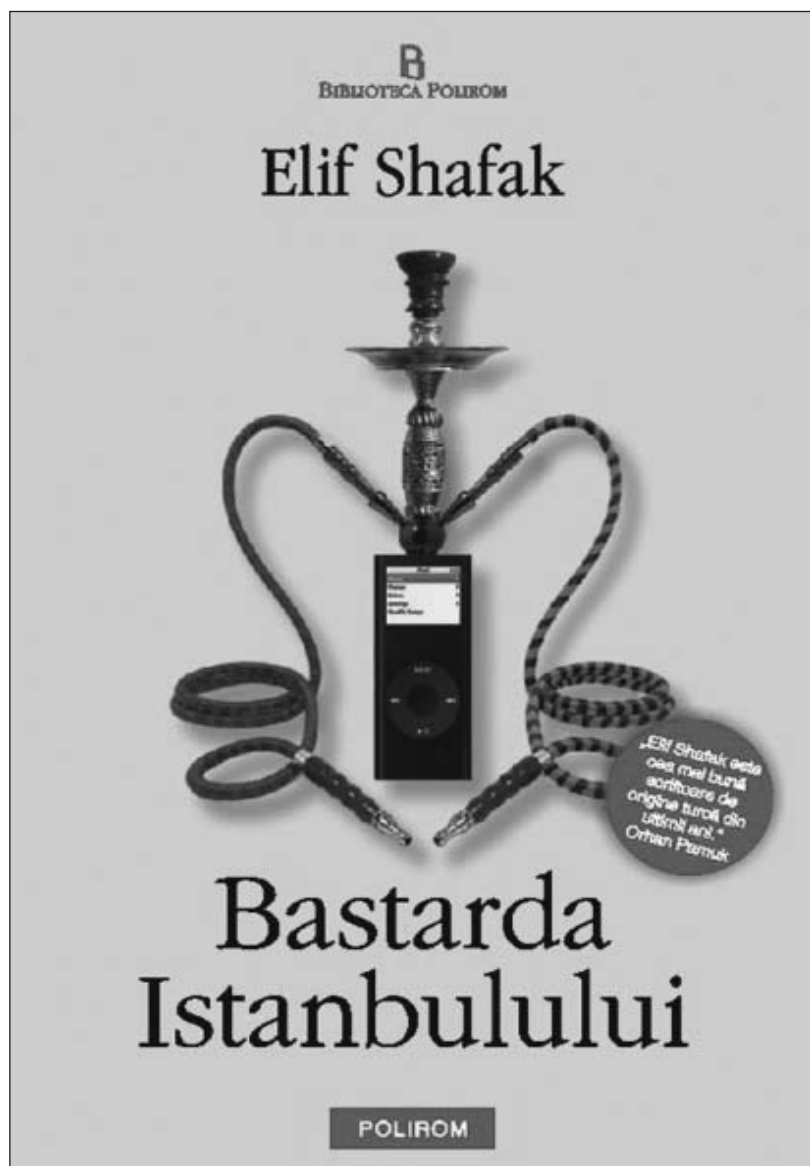

Sînteți invitați să comentați pe marginea paginilor dedicate campaniei, prin e-mail: supliment@polirom.ro, pe site-ul www.supliment.polirom.ro – secțiunea „Artistul asociat” sau prin poștă: lași, B-dul Carol I, nr. 4, etaj 3, CP 266. Data limită de expediere a mesajelor: 26 noiembrie. Cele mai bune mesaje vor fi recomensate cu premii oferite de Alexandru Solomon: 5 DVD-uri cu documentarul *Marele jaf comunist*.

» **IANUARIE: ACTORUL FLORIN PIERSIC JR.** La sfîrșitul lunii noiembrie, la Teatrul Metropolis din București, va avea loc premiера spectacolului *Opposites Attract*, regizat de Florin Piersic jr., creatorul unui spectacol de referință pentru zona *underground* – *Sex, Drugs, Rock&Roll*. Coordona-torul lunii: Mihaela Michailov.

Două interviuri și o revelație

Săptămîna trecută am ajuns, grație ICR Istanbul, la editura care o publică pe Elif Shafak în Turcia. E vorba, foarte sugestiv, despre Editura Metis... S-a întîmplat să ajung acolo chiar de ziua națională a Turciei, cînd muezinul fusese înlocuit de diverși țînci care recitau poeme patriotice, cadru care pentru unul crescut în creuzetul Cîntării României nu sună a bine, oricît mi-ar fi explicat diverși turcologi că la ei patriotismul e autentic...

Grupaj realizat de Bogdan-Alexandru Stănescu

Cadru ăsta festiv, orașul înroșit de steag cu semilună au contribuit, ca să zic așa, la revelația pe care am avut-o cînd am cunoscut-o pe fondatoarea editurii, o stîngistă autentică, lipsită de orice spoială „fashionable”, care din '68 începe... Una dintre cele mai adevărate și inteligente femei pe care le-am cunoscut vreodată: Müge Gürsoy Sökmen, o tipă la vreo 50 de ani, fumătoare înrăită, gesticulează mult, se uită direct în ochii tăi și îți povestește senin cum a luat bătaie acum cîțiva ani, cînd milita pentru libertatea de expresie, în fața tribunalului...

Pereții sînt tapetați cu tot felul de autori dragi sufletului meu cripto-comunist: Horkheimer, Adorno, Pasolini, Doris Lessing... O întreb (influențat de sutele de pungi cu Che Guevara văzute la Tîrgul de Carte din Istanbul) dacă mișcarea stîngistă

din Turcia e atît de puternică precum pare. Devine serioasă și îmi spune că cei care-l publică pe El Che (nu ea) o fac doar pentru bani, că demersul lor se sprijină pe trendul tricourilor și al altor chestii la modă... „Eu nu militez, editura mea nu e una care să țină de vreun radicalism teoretic: mă limitez la a oferi lucruri pe care oamenii trebuie să le citească. Modul în care ei interpretează ține de luciditatea lor. Datoria mea este să le arăt adevărul. Cred în rolul editurilor de a sparge barajul cenzurii financiare și al media... Văd că ești foarte uimit să discuți lucrurile acestea cu o turcoaică (într-adevăr, cred că aveam pe față o expresie imbecilă, apropiată de stupeoare): atitudinea ta nu este altceva decît rezultatul unor prejudecăți bine întretinute de televiziuni și ziare. Dar ceea ce nu pot ei să facă este să controleze munca unei edituri independente cum este Metis.”

Își mai aprinde o țigară... „hai să-ți po-

vestesc ceva... am fost invitată anul trecut de către organizatorii Tîrgului de la Frankfurt să țin o conferință despre cum e să fii femeie editor într-o societate islamică. Am spus că particip cu o singură condiție: ca o directoare de la Suhrkamp să ne spună cum e să fii femeie editor într-o societate creștină”.

„Totuși, vă este frică?”, pun o întrebare imbecilă... „Nu știu, nu m-am gîndit, poate că mi-a fost la început... Între timp însă, așa cum bine știi, am devenit extrem de implicată în ceea ce fac: lucrurile pe care la public sînt atît de importante încît a-ți fi frică devine o treabă absurdă: cum să-ți fie teamă să respiri?”

„Ce părere aveți despre Pamuk?” Devine foarte serioasă: „Vrei să răspund eu sau *persona* mea?”... „Aș vrea ambele variante...”

„Cred că sînt cel mai fervent apărător al lui Orhan. Însă nu mă pot abține să nu cred că a greșit în momentul în care s-a instalat singur în scaunul de unic disident și apărător al adevărului. Precum vezi, sîntem foarte mulți care facem treaba asta.”

„Ce înseamnă Metis pentru dumneavoastră?”... „Pe lîngă toate sensurile cunoscute, cel mai mult țin la cel de bastard... Sîntem copiii unui secol cu trei lovituri de stat, cu zeci de mii de oameni uciși, dar și ai unuia în care am obținut cea mai mare libertate de expresie... O parte a acestui secol nu își recunoaște paternitatea asupra noastră.”

„Ați reacționat foarte finuț la uimirea mea cretină că pot vorbi asemenea lucruri cu o turcoaică... Probabil sînteți obișnuită.”

„Da, obișnuită sînt. Tu ești sincer. Sînt membru în Comitetul director al organizației drepturilor omului. Vreau să-ți spun că m-am lovit, chiar acolo, de opacități sîntre: s-ar fi discutat orice acolo, anii trecuți, despre orice trib din Africa lipsit de lemn pentru sulite, însă un subiect era tabu: atrocitățile comise de americani în Irak. Saddam a fost un nenorocit, sînt prima care-l condamnă, însă nici ceilalți nu sînt nepătați. Dă-le și lor ceva, altfel uite ce pătești: atentate, nevinovați omorîți fără remușcare. De ce? E o lege a fizicii: se umple paharul.”

„Cît veți mai avea puterea de a lupta? Știu că e obositor...” „Își mai aprinde o țigară, își toarnă cafea. „Nu știu. Scopuri apar în fiecare lună. Uite, acum sînt în comitetul care organizează standul Turciei de la Frankfurt 2008 (unde Turcia va fi invitată de onoare). Am de gînd ca acest stand să însemne ceva. Am luptat toată viața pentru îndepărtarea prejudecăților, nu am de gînd să mă opresc pentru că am obosit... Uite, ca să vezi că nu ești singurul care a intrat aici cu prejudecăți: ați intrat de curînd în Uniunea Europeană, nu-i așa?”

Toată lumea crede că de acum toate lucrurile se vor schimba în bine. Eu știu că nu-i așa... S-a schimbat ceva?” „Nu! Poate faptul că o mulțime de români au plecat la muncă. „Pe doi bani, nu-i așa? În plus, aveți mulțumirea că Fratele cel Mare vă spune ce să faceți, vă învață cum e mai bine. Nu mai aveți responsabilitatea propriilor alegeri...” „Poate e mai bine

„CRED CĂ ORICE SRIITOR ÎȘI IUBEȘTE CEA MAI RECENTĂ CARTE”

Ce părere aveți despre Doris Lessing? Pun pariu că v-ați bucurat cînd ați auzit că a cîștigat premiul Nobel...

Da, ați fi cîștigat. E o scriitoare care-mi place foarte mult: îmi place proza ei, la fel de mult cum îmi plac și eseurile. Îmi place foarte mult acuitatea cu care știe, în tot ceea ce scrie, să-i observe pe Ceilalți.

O ultimă întrebare: faptul că ați început să scrieți în engleză v-a afectat stilul? Editorea dumneavoastră din Turcia spune că da...

Categoric. Limbile sînt foarte diferite. Cred că în momentul în care vorbești într-o limbă străină și se schimbă și comportamentul, chiar și timbrul vocii.

...chiar și modul de a gîndi...

Corect. Nu noi modelăm limba, ea ne modelează pe noi. Iar limba engleză are un vocabular uimitor. În cazul meu, care nu „am crescut” bilingvă, a fost o adevărată provocare, înțelegi? A începe să scriu în engleză a însemnat să-mi rafinez stilul, pentru că nu era ceva natural ci, la început, un construct. Dar devin mai bună pe zi ce trece. În același timp însă, sînt foarte atașată

de limba turcă, mai ales în cazul în care vorbesc despre trecut.

O altă ultimă întrebare: în afară de Bastarda Istanbulului, care ar fi romanul pe care îl îndrăgiți cel mai mult? Editoarei dumneavoastră îi place The Gaze...

Cred că orice scriitor își iubește cea mai recentă carte. Așa e și în cazul meu: iubesc *Black Milk* sau, poate, cartea pe care nu am scris-o încă... Dar editoarea mea are dreptate... s-ar putea ca *The Gaze* să fie cea mai grea și cea mai valoroasă carte a mea. E o carte care sfidează regulile convenționale ale narațiunii: nu există un singur fir narativ, sînt foarte multe, interconectate, iar tema care le leagă este... *The Gaze* (privirea)... știi? Privirea societății, ochii iubitelui, ochii lui Dumnezeu, cîteodată imaginea unui Dumnezeu aspru, care pedepsește... e ca un palat cu multe ferestre, un palat construit după schema unui labirint.

Vă mulțumesc pentru timpul acordat și, vorbesc serios, vă aștept în România.

Mulțumesc și eu. O să vin, cu siguranță.

ție pe partea dinspre stînga

așa: ce am făcut singuri începînd cu 1945 n-a prea ieșit bine.“

***

În acest moment intră Elif Shafak: e mai înaltă decît îmi imaginam (și mai frumoasă, dar asta nu e un compliment pe care să-l faci unei feministe – în plus, emană o inteligență rece, lucidă, care te îngheață). Ne retragem în alt birou pentru interviu, eu nu fără regretul de a mă despărți de unul dintre cei mai mișto editori pe care i-am cunoscut vreodată:

Din cîte știu, tocmai ați încheiat lucrul la o nouă carte. Cred că cititorii români ar fi interesați să alle cîte ceva despre ea, dar și despre autoarea ei. Cine e Elif Shafak?

Am să încep cu a doua întrebare și am să te dezamăgesc: cine vrea să știe mai multe despre Elif Shafak trebuie să-i citească romanele. Acolo se află toate informațiile, ca într-o cutie neagră... Cît despre noua mea carte, ea se numește *Black Milk* și cred că este foarte diferită față de tot ce am scris pînă acum, poate și datorită faptului că și eu sînt o femeie total schimbată față de cea care eram cînd am scris *Bastarda Istanbulului*. Este o carte care vorbește despre cum e să fii mamă într-o societate patriarhală, despre feminitate și despre condiția de femeie într-o astfel de societate. În același timp, cartea asta, trebuie să recunosc, este rezultatul depresiei postnatale și, în consecință, e impregnată de trăsăturile acesteia.

Cred că tocmai mi-ați luat-o înainte... voiam să vă întreb ce înseamnă să fii scriitoare, o femeie inteligentă, total independentă, într-o societate patriarhală...

Trebuie să spun, înainte de orice, că tipul de cultură patriarhală este universal... nu e o treabă pe care s-o găsești numai în anumite zone ale lumii. Ceea ce face diferența însă sînt gradele diferite de intensitate ale acestei stări. În societatea în care trăiesc eu, genul este un criteriu foarte important. Ești, în același timp, conectat la societate, dar, atunci cînd ești și tînără și... femeie, ei bine asta e o stare total ocolită de privilegiu... O tînără se află, cred eu, în societatea în care trăiesc, la bază.

...nu vă referiți la bază ca la o fundație, nu?

(rîde) ...nu, vreau să spun că în societatea asta, cu cît înaintezi în vîrstă, cu atît ești mai respectat. Vreau să spun că o femeie în vîrstă va fi mai respectată decît un tînăr bărbat...

Haideți să schimbăm puțin tema... E un loc special în cartea dumneavoastră... Cafe Kundera... cu o

atmosferă deosebită. Cafeneaua asta există în realitate?

Nu, nu există, e un produs compozit, dat fiindcă am văzut locuri asemănătoare prin tot Istanbulul, am auzit conversații similare prin Istanbul. Am vrut să redau imaginea reală a mai multor locuri în care se adună inteligența turcă, locuri în care m-am format intelectual. Sînt locuri pline de eferescență intelectuală, despre care lumea trebuie să afle, poate pentru a scăpa de anumite prejudecăți legate de țara mea. Am vrut să redau cu exactitate atmosfera plină de dinamism și de conflict din care s-au născut foarte mulți intelectuali turci. Cred că e o atmosferă unică în lume în acest moment: Istanbulul e locul pe care trebuie să-l ocolești dacă vrei liniște: aici, tot ceea ce înseamnă literatură, artă se naște din conflict...

...parcă-mi descrieți Cabaret Voltaire...

Istanbulul este un oraș uimitor... aici sosesc intelectuali, artiști din întreaga Turcie, ba chiar din întreaga lume...

Greșesc dacă spun că sînteți o scriitoare cu cel puțin două identități... una americană și...

Da, greșiți. Eu sînt o scriitoare turcă 100%. Mi-am petrecut cea mai mare parte a vieții în Turcia. E adevărat, în același timp, că am călătorit foarte mult, am dus o viață de nomad, dar am rămas mereu foarte atașată de acest oraș... a fost mereu... cum să spun... baza mea. Sînt o persoană care prețuiește enorm călătoriile culturale, schimburile de idei cu persoane din culturi total diferite, dialogurile culturale, schimburile interculturale... Cred că este singura modalitate de a sparge clișeele și prejudecățile. Cred că scriitorii și artiștii sînt singurii care pot face diferența, care pot depăși nivelul unei vieți extrem de închistate și limitate. În America am cunoscut ceea ce-mi place să numesc „ghetouri ale minții” și cred că e rolul artei să pună sub semnul întrebării aceste granițe artificiale.

V-am pus întrebarea cu identitățile tocmai pentru că eram foarte curios dacă, lipsind perioade lungi din Turcia, nu vă ajută să redescoperiți mereu mirosurile, aromele de care mustește acest oraș. Cartea dumneavoastră, Bastarda Istanbulului, e o carte plină de arome...

Așa e. Citeodată e nevoie să lipsești o perioadă pentru a îndepărta un fel de orbire pe care ți-o impune rutina. E nevoie, citeodată, de un *outsider* care să descopere anumite detalii. În cazul meu, m-am simțit ca un nou venit în acest oraș. Acest lucru și iubirea m-au ajutat să observ anumite lucruri de care nu mă voi mai despărți vreodată.

» „Istanbulul e locul pe care trebuie să-l ocolești dacă vrei liniște: aici, tot ceea ce înseamnă literatură, artă se naște din conflict...”

CREPUSCUL CIVIL DE DIMINEAȚĂ

Emil BRUMARU

Cîndva am făcut un interviu...

Cîndva am făcut un interviu cu prozatorul Radu Petrescu, publicat în revista „Echinox”. M-am chinuit infinit fiindcă el schimba mereu răspunsurile. Cînd, în sfîrșit, l-am terminat și a fost publicat, Radu Petrescu, un om de-o politețe și-o tandreță rară, s-a oferit, la rîndul său, să-mi ia și dînsul un interviu! Întrebările mi le punea trimițîndu-mi scrisori de o mare frumusețe și acuratețe a stilului. (Epistolele lui Radu Petrescu, răspîndite la foarte mulți, cu o generozitate disperată, ar putea împlini un volum formidabil de corespondență!) Îi răspundeam tot în interiorul unor misive pe care, pățit de cînd cu confiscarea celor expediate Tamarei, le păstram, trase la indigo, într-un registru uriaș. Mai zilele trecute am dat peste el! Interviul cu mine nu a apărut niciodată, vinovată fiind lenea mea... Aș încerca să transcriu cîteva fragmente...

***

„Dar să începem cu punctul demențial. Cred că el reprezintă, pentru mine, de cîtiva ani buni, cea ciudată plăcere de-a scrie și-a gîndi chestii absolute nepublicabile. Sau, în cel mai fericit caz, publicabile peste zeci de ani, cînd limba română nu va mai fi speriată de cuvintele fragede și de gîndurile proaspete. S-ar putea să fie și o stratagemă a lipsei de talent povestea asta. Adică să scriu lucruri voit nepublicabile pentru că, vail, cele publicabile sînt proaste! Mă rog, nu știu exact ce se întîmplă. Totuși dacă un pet nu poate apărea decît transformat de editor în pod, atunci, pentru numele lui Dumnezeu!, ce ne facem cu cuvintele esențiale, repetate de toți, de mii de ori, în gînd, în fiere zi, dar, din păcate, scrise doar de elevii exaltați și turbulenți, cu creta, pe gardul! M-am izbit, acum cîtva timp, în modul cel mai dramatic și dureros mie, de această „problemă” literară... Vă puteți închipui apărînd în «România literară» un sonet ce ar începe așa: «Tamariușka, țî-e curul bogat ca

un nămete/De nea strălucitoare căzută lin pe pat... »? Nu! Cu toate că versurile, după mine, sînt frumoase... ” (1978)

***

„Caut să scap de starea de buimăcă-lă ce mă ține, cu tenacitate, de vreo două săptămîni, într-un fel de plutire pe deasupra lucrurilor, gîndurilor, vieții... Aș dormi tot timpul, dar noaptea somnul e nasol! Voi sfîrși prin a-mi face fel de fel de analize, eu, care sînt împotriva căutării cu luminarea a unei probabile boli. Sînt împiedecat în lectură, sînt împiedecat în scris. Iată, e o nouă dimineața și după cîteva zeci de pagini din Proust parcă aș fi citit un secol! Și cît de mult îmi placea să citesc în neștire, uitînd timpul, locul... De răspuns, ca să nu uit, la întrebare despre pictură. Ar trebui dezvoltate: 1. Obsesia luminii (o am și acum) 2. Soliditatea obiectelor (cana ca turn) 3. Semnificația pierdută chiar în momentul în care am impresia că o descopăr în: a) crăpăturile pămîntului, zidurilor... b) firele de iarbă, firele de paie... c) pietrișul terasamentului căii ferate...” (1978)

***

„Elementele de bază? Mărar, melc, motan etc. Cu mărarul simt că am dat lovitură! Nimeni nu a dăruit iubitei o umbreluță de mărar, nimeni nu a încălțat îngerii cu mărar; visul meu a fost să scriu versuri unde e totul proaspăt ca-n mărar. Delicatețea exactă a plantei, mirosul ei răcoros și înțepător (amintind voluptăți domestice deviate, vioi, în untelelemnul orelor de prînz, spre savori nebănuite), gustul gidilicios, pervers, irigînd canale subțiri de plăcere, cu limfa-i verzuie, sunetul neauzit pe care-l scoate vîntul din creanga lui fragedă, totul, pînă și palpitul scurt pe care-l dă fecioarelor ce se apleacă să-l culegă, face din mărar un alibi perfect al celor mai încurcate afaceri.” (1978)

Evanghelia după Mailer

„Atunci cînd scrii romane bune, nu e deloc exagerat să te crezi cel mai bun.” (Norman Mailer)

Probabil că e extrem de aiurea să spun că nu mă așteptam ca Mailer să moară..., nu? Era o prezență constantă, își băgase picioarele în toți contemporanii săi din secolul XX și

dădea semne că ar putea să treacă cu bine și peste asta care abia a început. De altfel, ultimul său roman, *Castelul din pădure*, era primul dintr-o planificată trilogie. Cum e să planifici o trilogie monumentală la vîrsta de 84 de ani? Există mai multe opțiuni: ești nebul, megaloman sau, poate, știi mai multe decît noi...

Bogdan-Alexandru Stănescu

Cred că lucrul care m-a atras întotdeauna la Mailer a fost orientarea sa constantă a rebours: a avut 6 neveste (pe una a și înjunghiat-o), dar a urt feminismul, a scris romane istorice, dar n-a pregetat să-l plezească pe nimicul ala de Gore Vidal, a fondat „The Village Voice”. Dar n-a confundat niciodată *The New Journalism* cu superficialitatea (așa cum o face adeseori tovarășul său Tom Wolfe), a cîștigat de două ori Pulitzer Prize și Natio-

nal Book Award, dar nu i-a ajuns, așa că a candidat la primăria New-York-ului... neștiind că ar trebui fie să tragă de fiare, fie să joace în vreo super-producție cu roboți...

Imaginea lui Mailer? Profund macho: întotdeauna, chiar și la cei 80 de ani, cu cămeșa deschisă, părul de pe piept exhalat cu mîndrie.

Atitudine care l-a deranjat teribil pe Martin Amis, treabă descrisă cu infînit umor în *The Moronic Inferno*. Asta a fost un interviu care, sincer, m-a dat peste cap:

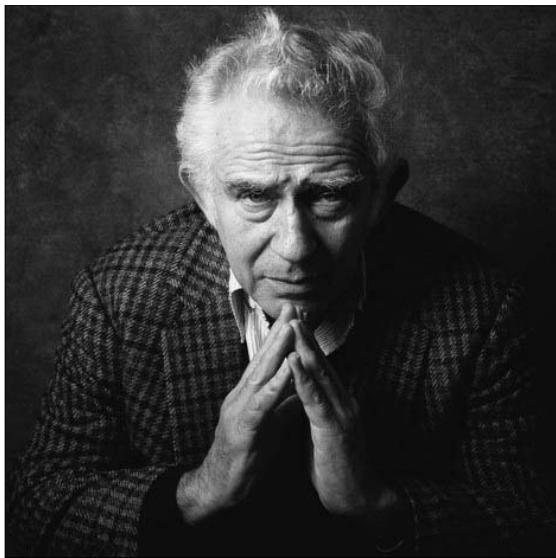
Death was a creation more dangerous than life (An American Dream)

Nu știu exact ce-o fi făcînd bietul Mailer acum, însă aș paria că-i implicat într-o bătaie de bar în Iad. Treaba asta cu moartea l-a bîntuit toată viața, ca să zic așa... Începînd cu *Cei goi și cei morți*, unde moartea e practic personajul principal, trecînd prin *Un vis american*, unde profesorul-politician Rojack e urmărit de privirea unui soldat german pe care-l ucisese în război, apoi... *Evanghelia după Fiul*... o odă închinată morții, iară nu vieții de după.

Nimeni nu-mi numește pudelii homosexuali

Astea au fost cuvintele lui Mailer înainte de a se lua la bătaie, pe stradă, cu un drog care-i jigînește potaile. Nu s-au reținut frazele dinaintea lui Mailer să-i ardă un cap în gură lui Gore Vidal... După ce și-a înjunghiat cea de-a doua soție, pe Adele Morales, la o petrecere, Mama Mailer a ieșit în presă, spunînd că fiul ei e un geniu, iar un geniu nu poate fi căsătorit cu o femeie obișnuită...

„Unul dintre avantajele bătrîneții este că te doare-n cur de oricine. Ce-o să-mi facă, o să vină să mă omoare? Foarte bine, faceți un martir din mine! DAȚI-MI NEMURIREA!”

SEMNAL

Costi Rogozanu, *Fuck the cool. Spune-mi o poveste*, colecția „Ego. Proză”, Editura Polirom, 224 de pagini, 26.95 lei

La un an după debutul editorial cu texte critice, Costi Rogozanu revine cu un surprinzător volum de povestiri, foarte bine controlate stilistic, în care literatura cool este încadrată de tușe satirice. *Fuck the cool. Spune-mi o poveste* este, prin ea însăși, o pleoară pentru poveste, iar mijloacele stilistice care „îmbracă” narațiunea aduc plusul de savoare absolut necesar literaturii de primă mînă. Costi Rogozanu debutează în proză cu siguranța celui care a știut dintotdeauna că are ceva de spus și s-a hotărît s-o facă numai după ce și-a asigurat accesul la „instrumentele” reale ale literaturii.

„Literatura dă dreptul revoltei împotriva exprimării reținute, dă dreptul unor revolte inutile și dure în viața ta intimă sau a altora. Defamiliarizează. Literatura dă dreptul la impostură, la autoeroizare. Am vrut să spun povestii și mi-a ieșit o imensă dorință de a comunica adînc cu personajele, de a le verifica tot timpul reacțiile. Literatura dă dreptul la o speranță inutilă și scriboasă, ceva asemănător cu senzația pe care o ai după ce plătești biletul la loterie și, mai ales, după ce ai încheiat imensul act creativ de a alege niște numere.” (Costi Rogozanu)

Gabriel Chifu, *Relatare despre moartea mea*, colecția „Fiction Ltd”, Editura Polirom, 240 de pagini, 29.95 lei

Gabriel Chifu este autorul romanului *Visul copilului* care pășeste pe zăpadă fără să lase urme apărut la Polirom în 2004.

Relatare despre moartea mea este un roman total. Nu doar pentru că atinge cele mai sensibile și mai fragile puncte ale istoriei ultimilor 50 de ani, dar și pentru că, în acest context, prezintă o istorie personală, care traversează Europa și chiar Oceanul. O poveste alertă și impredictibilă, despre viață, moarte, dragoste și suferință, succes și eșec, despre Răul care se insinuează și, cu îndărătnicie, maculează și devastează destine. „Gabriel Chifu este unul dintre cei mai originali romancierii ai momentului. Într-un roman deopotrivă dens și spectaculos, încheiat cu mare forță narativă, el rezolvă excepțional o situație imposibilă: o femeie se sinucide pentru a cumă Răul cuibărit în propriul ei trup.” (Dan Cristea)

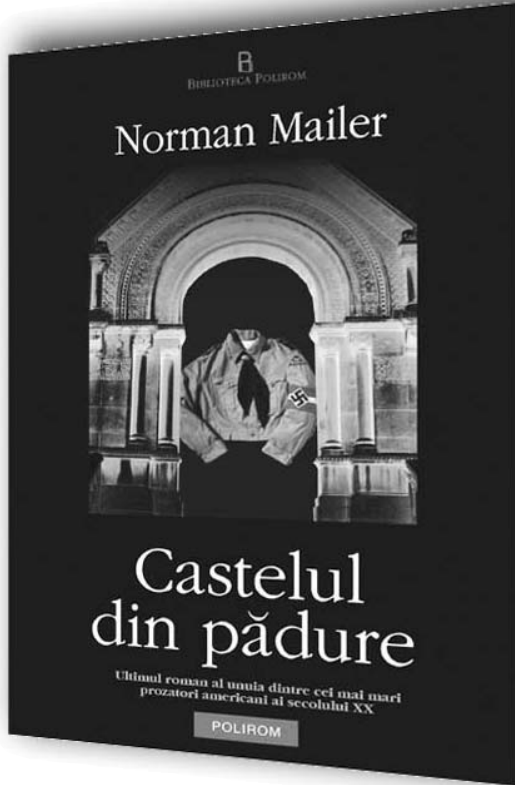
Ultimul său roman, *Castelul din pădure*, care-l descrie pe Hitler ca pe un bebeluș care face în mod constant pe el și este vizitat zilnic de Diavol, a stîmrit protestele criticilor germani și evrei. O treabă obișnuită pentru Mailer, ba chiar o reacție necesară lui, ingredientul care-l ținea în viață.

Adică viața...

Mailer s-a născut într-o familie evreiască în Long Branch, New Jersey, în 1923. La doar 16 ani a început să studieze inginerie aeronautică, la Harvard. Imediat după absolvire a fost încorporat și trimis să lupte cu japonezii, în Pacific. Experiența asta va fi transpusă în *Cei goi și cei morți*, o carte la a cărei valoare, spun unii, Mailer n-a mai reușit să se ridice vreodată. În acele timpuri, Mailer obișnuia să vorbească despre idealul său: acela de a scrie Marele Roman American, care să-l plaseze deasupra rivalilor săi: William Styron, Saul Bellow sau John Updike. Deși n-a prea reușit să convingă criticii cum că ar fi, într-adevăr, un geniu, a reușit să-și transforme viața într-o imagine absolută a excesului. Pînă la vîrsta de 40 de ani fusese deja căsătorit de 4 ori. A mai avut două foarte scurte mariaje (unul de doar o zi) cu o cîntăreață și cu o actriță înainte de a se calma, surprinzător, alături de cea de-a șasea soție, Norris Church. A strîns o colecție de 9 copii, în total.

În ultimii ani ai vieții obișnuia să-și amintească New York-ul anilor '60-'70, cînd nu a reușit să devină primul orașului, deși promisese, la alegeri, lupte cu gladiatori în Central Park. Obișnuia să colinde străzile împreună cu Truman Capote și să dea de tot felul de necazuri. A povestit cum Capote l-a dus într-un club numit Cadavrul, unde Mailer a descoperit cu groază că numele venea de la un cadavru real, postat în mijlocul ringului de dans. La strigătul plin de dezgust al lui Mailer, Capote l-a liniștit: „Norman, nu te speria, îl schimbăm în fiecare seară cu unul proaspăt”. Se pare că acel club avea un contract valabil cu morga orașului.

Gore Vidal nu are amintiri foarte plăcute în legătură cu Mailer. În timp ce așteptau să intre în direct, la televiziune, Mailer i-a fript un cap în gură. Se pare că Vidal îi contestase genialitatea...

Nimic nu l-a bucurat mai mult decît să se ia la harță cu mișcarea feministă, treabă care a culminat cu declarația făcută, în '86, la un congres internațional al scriitorilor, că „sînt mult mai mulți bărbați preocupați de problemele intelectuale decît femei”.

Mailer a fost văzut ca un fel de lider diabolic al porcilor falocentriști din momentul în care Adele Morales, în căutare de nișă și faimă/bani și-a publicat memoriile în care povestește cum Mailer o lovea în burtă în timpul sarcinii, cum o obliga să ia parte la orgii, după care devenea gelos, motiv pentru care a și înjunghiat-o...

Și, totuși, a avut parte de o bătrînețe normală, oarecum respectabilă. Se mai enervă din cînd în cînd, mai ales la ideea că jurnalismul său este mai bun decît proza: „Cred că romanul este un gen superior. Un Duce nu va suporta niciodată să fie numit Conte”.

Norman Mailer a fost ultimul scriitor dintr-o tradiție deschisă de Hemingway și Scott Fitzgerald. Cred că de acum putem pune punct: a devenit oficial faptul că literatura a intrat într-un nou secol.

VERBA WOLAND

Ruxandra CESEREANU

Spaimă, înminunare și epifanie

Cărțile pot stîrni multe reacții. Iar, uneori, ele pot stîrni chiar spaimă. Nu mă dau în lături să admit că și eu, uneori, am fost speriată de anumite pasaje și fragmente din cărți. Mă gîndesc la frisoanele reale pe care le-am avut citindu-i pe Franz Kafka ori Ernesto Sabato. Oricum, la tine-rețe nu e chiar așa neobișnuit ca anumite cărți să sperie – chiar dacă este o spaimă doar pe jumătate cathartică. La maturitate însă, lucrurile ar trebui să se schimbe, iar spaima să fie exclusiv cathartică. Dar, oare, lucrurile chiar așa stau? Am recitat de curînd cele patru romane de diamant ale lui Dostoievski, fiindcă am vrut să fac acest lucru, mi l-am dorit nespus – să-mi rup din timp, să-mi dau peste cap orarul și să-l recitesc pe Dostoievski. Și am găsit câteva scene care, chiar și acum la maturitate, m-au frisonat cu asupra de măsură și au băgat spaima în mine, pentru că de-abia acum le-am priceput mai bine și mai adevărat. Voi pomeni doar două dintre ele: Mișkin și Rogojin dialogînd autist și parcă demenți, lîngă cadavrul Nastasiei Filippovna (în *Idiotul*); sau scena sinuciderii lui Kirillov, în care acesta simte în sfîrșit groază și disperare față de viitorul său gest fatal (în *Demonii*). Ei, bine, recunosc că literalmente mi-au clănțanit dinții în gură atunci cînd am recitat, după foarte mulți ani, aceste scene. La fel de bine cum alte scene din Dostoievski au avut exact efectul contrar și mult sporit față de lectura mea din tinerețe: mă gîndesc la predica lui Alioșa către copii, la moartea lui Iliușa Sneghîrev, în

finalul *Fraților Karamazov*; sau la sfîrșitul din *Crimă și pedeapsă*, care certifică o tulburătoare *unio mistica* între ucigașul ispășitor și fosta prostituată devenită mintui-toare.

Cîte sensuri poate avea o carte, cîte intenționalități? Despre două știm sigur că există și funcționează: sensul dorit de autor și sensul investit de cititor. Hermeneutica își are, firește, nuanțele ei infinite, dar ea reprezintă în chip decisiv punctul de vedere al receptorului. Unii zic că în orice carte există și un sens divin, care nu mai depinde nici de autor, nici de cititor, ci de un conținut stabil și inefabil inculcat într-un text (fie el sînt sau nu) de către Dumnezeu. În opinia mea, dacă este să definim cumva, acest al treilea sens, el este unul *epifanic*: dar nu l-aș raporta neapărat la instanța divină, pentru că aș delimita astfel tocmai epifania care, nu-i așa, nu se cuvine a fi delimitată. Orice epifanie autentică trebuie să fie liberă, fără granițe exacte: de aceea, obscuritatea epifanică este mult dorită și rivnita de cititorul împătimit. De fapt, termenul corect pentru al treilea sens (sau a treia interpretare) care probabil că există în orice carte este acela de obscuritate. În orice carte, indiferent de intenția autorului și de hermeneutica cititorului și a interpretului, există ceva obscur, ceva revelatoriu obscur. Și în acest al treilea sens vîd eu tocmai bogăția unui text, cu nădejdea că dincolo de cele rostite și scrise într-o carte mai există întotdeauna încă ceva în plus, atîta doar că neprins și necapturat în insectar.

Critic și editor

Pentru cine scrie cronicarul literar? Și cui anume are el de dat socoteala? Autorilor citiți și evaluați? Editorilor care i-au lansat? Publicului larg? Sau – dacă nu e prea emfatică exprimarea – propriei conștiințe profesionale?

Cred că un critic scrie în primul rînd pentru sine. Fără o încredere masivă în capacitatea lui de înțelegere și în sensibilitatea receptivă, scrisul său are rezistența unui castel din cărți de joc. Pot greși, risc să mă înșel, există limite pe care le simt și altele pe care le întuesc. Dar fără convingerea că operele de literatură au nevoie de filtrul meu pentru a se

expune în structura lor intimă și în conturul exact al importanței lor, actual critic e zadarnic. File innegrite cu mii de semne, adăugate la alte milioane de file scrise și tipărite...

Nu scriu niciodată *pentru* autori, ci *despre* ei. Aceștia se pot extazia sau se pot mîhni de cronicile care le sînt dedicate. E problema lor. Atunci cînd criticul este onest, vina (în ordine estetică) se află în altă parte. Sînt scriitorii ce-mi declarau iubire eternă (o distinsă poetă și eseistă îmi spunea nici mai mult, nici mai puțin decît „fratele mai mic”) și care, în urma unui comentariu negativ, nu mă mai

salută pe stradă. Sînt alții, inițial, înfuriați la culme de un diagnostic și care, în urma unui mai convenabil, au devenit extrem de prietenoși. Aceste variații de umoare, care ar fi triste dacă n-ar fi comice, arată pînă la urmă tocmai importanța activității critice. Vai de cronicarul ale cărui opinii nu stîrnesc absolut nici o reacție!

Nu scriu nici pentru editori. Îmi scot și eu cărțile la o editură sau la alta, sînt parte a acestui circuit, dar nu-mi pot aronda independența judecății nici unei case editoriale, oricît de prestigioasă ar fi aceasta. N-am cum să devin un agent de reclamă, un *promoter*, un PR în travesti, fiindcă, exact în momentul

cosmetizării oportune a judecății mele de valoare, aceasta încetează să mai fie o judecată de valoare.

Ca și autorii, editorii au însă nevoie de acești reprezentanți ai unei profesii antipatice care au fost și rîmîn criticii. Spre deosebire de oamenii care preferă să se îmbețe cu apă rece, scriitorii și editorii lor își pot vedea ponderea reală într-o oglindă curată. Cei lucizi pot trage anumite învățăminte din obiectivele care le sînt aduse, din rezervele (argumentate) pe care cărțile lor le provoacă. Cronicarul, criticul de întîmpinare, are deci nu numai o funcție de ecarisaj cultural, ci și una de orientare în imponderabilele opere. E deopotrivă un arbitru și un

BUCUREȘTI FAR WEST

Daniel CRISTEA-ENACHE

ghid de încredere. Fără el, toate cărțile ar fi excepționale, ceea ce înseamnă că n-ar mai exista, în fapt, cărți excepționale...

Editorul are nevoie de criticul literar nu pentru a afla ce cărți sînt vandabile, ce volume vor avea impact, ce genuri și ce colecții vor fi devorate de public. Marketingul este un domeniu în sine, cu competențe și ambiții de acoperire de acest ordin. Editorului, criticii literari îi sînt indispensabili pentru că ei îi confirmă – sau îi infirmă – viabilitatea

programului. Cota valorică a acestuia, dincolo de cota de piață fixată... în piață.

Arată-mi nu aplaudații care-ți laudă întreaga producție editorială, ci criticii care-ți subliniază cărțile valoroase. Arată-mi că nu te faci palid la obiectivele și rezervele întemiate, ca să-ți spun ce fel de editor ești.

De două săptămîni, am devenit consilier editorial la Polirom. De doisprezece ani, scriu despre cărți exact așa cum cred.

SECRETUL ADRIANEI

Adriana BABEȚI

Delir cu pantof roz

De fapt n-a fost nici un delir, ci o întîmplare adevărată, iar pantoful – un gingaș condur ciclamen nr. 37 (vezi foto 1 pe www.supliment.polirom.ro), made in Italy, descoperit în 4 noiembrie ora 12.45 la o stîină din creierii munților banaticii. Ca să nu credeți că a pogorit teatrul absurd la Brebu Nou, trebuie să explic cum am ajuns să mă holbez minute în șir, împietriți de uluire (v. foto 2) la pantofiorul ce tronează delicat pe un butoi ruginit de tablă, printre dărăpănături de lemn și carton gudronat, printre ziere murdare, punți de plastic sliinoase, conserve goale, resturi de mîncare și rahați. Să spun pentru început că alături de mine se zgîiesc prin burniță la arătania violet pal alte 26 de perechi de ochi: unii mai bătrîni, alții mai tineri, unii mai ageri, alții încălecați de ochelari. Purtătorii lor sînt 13 profesori de la universitate, ingineri, investitori străini, artiști, medici. N-aș zice că îi leagă mari prietenii, iar pe unii – nici măcar amiciții, dar de șapte ani se adună cu toții în primul weekend din noiembrie la chemarea din goarnă a lui Sergiu Morariu, alintat Țulu. Cum petrec cei 14 ani de an în cîte-o pensiune de la poalele Semenicului sau de lîngă Muntele Mic, o să li se pară unora o prostie și-o aiureală de oameni care nu mai știu ce să facă. Posibil. Dar Congresul Scorpionilor continuă să se țină cu mare spor, chiar dacă nimeni nu prea îi zodiacul în serios. Pot să depun mărturie că în cele două zile ai de toate: peisaj de vis, aer curat, mincare ca acasă, confort, o seară cu povești adevărate (pe teme fierbinți), jocuri, concursuri, tombone, premii, care se lasă întotdeauna cu o istovire generală din cauza risului non stop (sîmbătă seara). Iar duminică dimineața dă în clocot adrenalina și începe marea aventură prin munți, ba într-o remorcă trasă de tractor, ba pe motocicletă de anduranță (ier-

tere, Mircea!), ba cu mașinile de teren (v. foto 3).

În 2007 Congresul s-a ținut la Brebu Nou, veche comună germană din Caraș, acum locuită mai ales de români, timișoreni și reșițeni care au cumpărat casele peșilor plecați și le-au rînduit cu gust, cum erau pe vremuri. Așa a devenit Weidenthal, ca și Gărîna, de altfel, un drăgălaș și pitoresc sat de vacanță. Acolo am ajuns, la Centrala EnduRoMania lui Țulu (v.), sîmbătă pe la trei. Am ciugulit o gustare, ne-am ales camerele și am urcat în sala de conferințe pentru momentul China. Dar China s-a urnit greu, fiindcă a trebuit să depășim momentul Italia, ce tocmai se dezlanțuia pe toate canalele și ne stătea amar în gît. Pînă la urmă ne-am potolit, fiindcă ne-am uitat de jur împrejur, la noi și la cei doi scorpionii străini înnebuniți după plaiurile noastre (neamțul Willy și polonezul Marek). Ne-am spus că în definitiv și noi sîntem tot România și ne-am văzut de treabă. După ce Țulu a proiectat sute de fotografii din ultima lui expediție chinezească și a ținut un discurs înflăcărat despre turbo-capitalismul corcic cu comunism, am sărit cu toții pe el. Pînă la cină era gata să ne pîruim, economiștii cu oengști, scriitorii cu inginerii, pictorii cu doctorii.

Doar supă de găină, fripturile și desertul ne-au stîmpărat și ne-au dat puteri pentru concursul care a duduț pînă noaptea tîrziu în hohote de ris demerșionii sau oftături languroase: *Scorpionii și pasiunea*, împărțit în patru aștătoare subteme: cea mai a) comică, b) tragică, c) sublimă, d) absurdă experiență de amor. Cu ochi de expert, am scotocit rapid că, la o adică, am putea scoate un volumaș la Polirom, mai ales că la cele 4x14 vestiri smulse din viață, s-ar adăuga și 14 deliruri despre ce naiba căuta pantofiorul roz la stîina părăsită. Să vă spun?

Acad. prof. dr. dr. doc. (em.) Octavian Tache prezintă

Caius Dobrescu este eseist, poet și romancier, profesor de literatură comparată la Universitatea „Transilvania” din Brașov. A fost consilier al lui Andrei Pleșu, pe vremea cînd acesta era ministru al Afacerilor Externe, dar și director al Centrului de Formare MAE. Caius Dobrescu și-a început activitatea literară ca membru al Grupului de la Brașov, din care mai făceau parte Andrei Bodiș, Marius Oprea și Simona Popescu. A publicat mai multe volume de poezie (*Deadevă, Efebria* etc.), două romane, studii și eseuri.

Vara aceasta, la Editura Polirom, scriitorul Caius Dobrescu a publicat romanul *Teză de doctorat*. Teza, coordonată de „acad. prof. dr. dr. doc. (em.) Octavian Tache”, are ca subiect „Problemele dezvoltării: o relectură la cumpăna mileniilor”, iar doctorandul, pe nume Gheorghe (Gică) Ludu, își susține lucrarea, de aproape nouă sute de pagini, în fața unei „Înalte Comisii”, formată numai din „impostori intelectuali”, din universitari marșenitori ai nomenclaturii comuniste. Romanul expe-

rimental al scriitorului Caius Dobrescu, publicat sub forma unei uriașe teze de doctorat, se vrea a fi o descriere a societății românești postdecembriste. Falsa teză de doctorat a lui Caius Dobrescu îmbină limbajul științific, însoțit de statistici și diagrame, cu limbajul artistic. Romanul este de fapt o poveste de viață, povestea lui Gică Ludu, fost consilier al primului-ministru Alforoia, fost consilier al președintelui Cristescu-Păpumar, fost redactor al unei televiziuni sau director al Teleuniversității „Barbu Paris Mumuleanu”. Caius Dobrescu a lucrat la acest roman timp de un deceniu. Romanul ca o teză de doctorat a fost început în România, dar cea mai mare parte a fost scrisă în Germania, la castelul Wippersdorf, într-o colonie de artiști de lîngă Berlin. Romanul lui Caius Dobrescu este o teză de doctorat despre viață, un adevărat atac în peisajul academic plin de „autentice false teze de doctorat”, cum spune scriitorul într-un interviu. Roman despre România tranziției, *Teza de doctorat* a lui Dobrescu este o farsă, o satiră, căci doctoratul susținut de Gică Ludu nu este unul caracterizat de „rigoare științifică”, în ciuda limbajului de lemn și a statisticilor inventate, ci este o poveste despre viață și despre oameni.

Nu este un roman adresat cititorului grăbit

Romanul lui Caius Dobrescu este alcătuit din cinci părți, iar fiecare parte cuprinde mai multe capitole, după schema unei teze de doctorat, fără bibliografie și index

de autori, acestea din urmă rîmînd „de adăugat”. Gică Ludu se apucă să scrie o teză de doctorat la îndemnul părintesc al profesorului său Tache Octavian: „Mă Gică, mă băiatule, scrie-acolo, bagă mare, tre’ să umpli paginile-alea. Să-l susții dreacului, odată, să schepi naibii dă el, că pe urm-ai timp să bibilești la el dacă vrei să scoți o carte sau ceva. Zău, dă-i bătaie, unde nu mai pun că mă ții și pe mine cu locu’ ocupat. Bag-acolo, numa’ să fie științific, că ții spun io, nu mai stă nimeni în ziua de azi să mai citească ce zici tu pe-acolo”. Teza lui Gică, probabil un document unic în „analele mondiale ale cercetării”, îmbină limbajul academic cu poezia, comicul cu tragicul. Întreaga viață a lui Gică Ludu pare a fi un drum către „El D(oc)torado”, un drum calauzit de „Înalta Comisie”.

Teza de doctorat nu este un roman adresat cititorului grăbit, care nu are răbdarea de a se pierde prin tunelurile cărții, urmîndu-l pe Gică Ludu, traversînd spațiul de tranziție, cînd la mineriadă, cînd într-o grupare yoghină, cînd în frăția secretă a Auroalacului. Chiar dacă personajele și numele sînt inventate de autor, mulți dintre politicienii perioadei de tranziție se pot regăsi în *Teza de doctorat* a lui Gică Ludu, plină de ironie și sarcasm la adresa „Înaltei Comisii”, în fața căreia doctorandul susținut de profesorul Tache Octavian dă un adevărat spectacol.

La final, Tache Octavian, „cu luciditatea sa analitică”, a trecut în zbor peste oceanul tezei de doctorat”, așa cum fac toți profesorii emeriți, cu multă experiență în ale doctoratului: „Gică, e puțin speculative, pe ici, pe colo. Și miroase uneori a paradă de cunoștințe, cu toți autorii-ăștia străini pe care-i citezi la tot pasu’, boala voastră, a tinerilor din ziua de azi. Adică, nu zic, frate, să nu-i citezi, e foarte bine, da’ parcă totuși pui prea puțin în valoare contribuțiile noastre naționale. Adică, hai să fim serioși, la urma urmei, cu ce-s, dom’ne, ăștia mai breji? Păi sînt citeva cărți, măi Gică, scrise la noi, în anii comunismului, de o ținută excepțională pe plan european și mondial”.

Caius Dobrescu, *Teza de doctorat*, colectia „Fiction Ltd”, Editura Polirom, 2007, 49.50 lei

MIGUEL DE UNAMUNO » CEAȚA

Rimanul

Ceața, de Miguel de Unamuno, este un roman deschis, un roman în care fiecare cititor își poate alege un sfîrșit. Cititorul primește în romanul lui Unamuno rolul de „re-creator”. Ceața este un roman al inovațiilor în plan narativ, un roman care a fost receptat ca o noutate atît în spațiul hispanic, cît mai ales în spațiul european.

Ceea ce aduce în prim plan *Ceața* lui Miguel de Unamuno, roman inspirat de modernul *Don Quijote*, sînt noile raporturi dintre personaje și autor, dintre personaje și cititor.

Ceața este un roman despre pierderea unui personaj fictiv, Augusto Perez, în labirintul realității.

După eșecuri repetate, care-l aruncă în cea mai violentă depresie, tînărul Augusto Perez se gîndește să se sinucidă. Puternic

influențat de un articol despre sinucidere al scriitorului Miguel de Unamuno, Augusto Perez pleacă în căutarea autorului la Salamanca. Ajuns la Salamanca și căzînd în capcana lui Unamuno, Augusto Perez devine, fără voia sa, primul personaj în căutarea unui autor.

Mai tîrziu, în 1921, Luigi Pirandello va publica *Șase personaje în căutarea unui autor*. Augusto, devenit personaj al lui Unamuno, află că sinuciderea este

un lux pe care nu și-l mai poate permite, căci numai autorul poate decide dacă un personaj poate sau nu să moară.

Se ajunge la un adevărat conflict între autor și personaj, conflict care sfîrșește cu moartea lui Augusto Perez.

Ceața estompează granițele dintre realitate și vis. Personajul fantomatic al lui Unamuno pendulează astfel între două lumi, căutîndu-și identitatea, trăind pe

TREI RĂSPUNSURI DE LA CAIUS DOBRESCU

„Povestea spusă de mine nu se consumă între pereții universității, ci în lumea largă”

În luna mai ați prezentat la Cluj lucrarea Barocul fascisto-comunist ca fenomen global. Cum definiți, pe scurt, „barocul communist”?

Nu știu cum aș defini „barocul communist”. În schimb, barocul *fascisto-comunist*, formulă lansată inițial, cu referire la contextul românesc, de Vladimir Tismăneanu, exprimă amestecul profund (ca al gălbenușului cu albușul, cînd facem omletă) al celor două ideologii. Am încercat să „universalizez” ciulama ideologică a ceaușismului (adică a unui comunism injectat cu tracomanie și spirit mioritard), arătînd că mișcarea comunistă mondială, în întregul ei, a reprezentat difuziunea globală a unui conglomerat „baroc” de marxism și fanatism etno-rasial. Una dintre implicațiile acestei analize este că degeaba ne imaginăm că avem un sistem de educație democratic prin faptul că am scos ornamentele marxist-leniniste din programe și manuale. În fapt, n-am obținut nici o transformare: amestecul de egalitarism revanșard și exaltare a solidarității „de rasă” se perpetuează nestingherit, pe sub nasul nostru, sub forma unui discurs, jalnic dar omniprezent, de motivare a elevilor să devină nu cetățenii raționali și autonomi ai unei republici libere, ci (vorba lui Caragiale) „români” cit mai „verzi”.

Vara aceasta v-a apărut la Polirom romanul Teză de doctorat. Care este povestea lui: cum s-a născut acest proiect și de ce sub forma unei false teze de doctorat?

Primul meu roman publicat, *Balamuc sau Pionieri spațiului*, din 1996, conceput înainte de 1989, încerca să exprime, chiar dacă într-o formă comică, senzația de lipsă totală de orizont a anilor 1980. Încercată să vă amintiți refrenul de la *Oblada*, și punetei pe el cuvintele: „Ai intrat în căcat/Asta-i viaaa-țâl/Șă-lă-lă-lă-lă-lă”. Cam așa era spiritul. Apoi, de-a lungul anilor 1990, lucrurile s-au schimbat. Oricare ar fi relația noastră cu materia rău-mirositoare sus-evocată, nu cred că mai sîntem înfundată pînă la gît în ea.

Deci, literatura nu mai trebuie să fie efortul de a-ți menține gura la suprafață. Acest nou spirit trebuia cumva cerebrat. Așa că am scris alt roman. Pentru a înțelege diferența, să re-fredonăm refrenul, schimbînd însă primul vers: „Ai călcat în căcat/Asta-i viaaa-țâl!”. E o diferență între a intra (pînă la gît) și a călca (doar) în. De aici, cum corect apreciați în întrebarea imediat-următoare, aproape nouă sute de pagini. De ce forma falsei teze de doctorat? 1) Fiindcă exprimă vanitățile găunoase ale societății în care trăim; 2) Fiindcă ironizează iluzia oamenilor dintotdeauna că își înțeleg viața și își controlează destinul.

Unii cititori pot fi intimidati de cele aproape nouă sute de pagini ale romanului. Alții ar putea „să treacă în zbor peste oceanul tezei de doctorat”, la fel ca profesorul coordonator Tache Octavian. Cărui tip de cititor se adresează acest roman?

Aveți dreptate, riscul răsfoirii este foarte mare, pot spune asta în calitate de Stan

Pățitul. În semnalările, mai mult însălaite, ale cărții, unii au sugerat că e vorba despre un experiment „textual” sofisticat. Total neadevărat: jocurile falsei erudiții științifice sînt, în fapt, complet secundare în raport cu povestea, care este chiar poveste, un combo de comedie cu thriller. Tot ca un rezultat al frunzării, cărții i s-a lipit eticheta halucinantă de „roman universitar”. Ar trebui să se înțeleagă de aici că aplic rețeta lui David Lodge sau a lui George Călinescu din *Bietul Ioanide*. Or, povestea spusă de mine nu se consumă între pereții universității, ci în lumea largă, și are o structură picarească, mișcîndu-se între, ca să spunem așa, subteranele borfașilor, bordeiele săracilor și palatele putemicilor. Cui mă adresez? Presupun că tuturor persoanelor natural-inteligente, care, în consecință, evită să-și facă idoli din prostănaci pompoși ce le sînt serviți drept savanți și filosofi ai națiunii.

Pagini realizate de Bogdan Romaniuc

Radio Iași FM în căutarea unui nou public

Cele două frecvențe de FM pe care emite Radio Iași în Moldova – 96.3 (Județele Iași, Vaslui, Neamț și Bacău) și 90.8 (Județele Suceava și Botoșani) oferă, din 2 noiembrie, un alt conținut editorial. Lansarea noului concept – Radio Iași FM – a avut loc în seara primei zile de emisie prin concertul Krypton, organizat la Casa de Cultură a Studenților din Iași.

Patru cercetări de piață realizate în 2006 și 2007 arată că media de vîrstă a publicului Radio Iași este în scădere. Au fost atrași noi ascultători pe segmentele 15-25 și 25-35 de ani. În același timp, s-a constatat o ușoară scădere a procentului ascultătorilor pe segmentul 60-75. Pentru întinerirea publicului, redactorul-șef al postului Radio Iași, Nicolae Tomescu, a propus formula de separare a emisiei AM/FM. Astfel, în vreme ce emisiunile obișnuite ale Radio Iași pot fi ascultate în continuare pe 1053 Hhz, unde medii, pe 96.3 și 90.8, ascultătorilor li se oferă alternativă, care constă în primul rînd într-un alt format muzical,

dar și în adoptarea sloganului „cît mai puține cuvinte”. „Pe fiecare plajă de audiență se va găsi o grilă de programe adecvată segmentelor-țintă, pornind de la nevoile și așteptările publicului vizat, rezolvînd astfel problema de a găsi un format care să se adreseze, în aceeași măsură, categoriei 18-25 de ani, cît și categoriei 65-71 de ani”, declară Nicolae Tomescu.

La Radio Iași FM se aud atît voci cunoscute de la Radio Iași, cît și unele noi. Echipa actuală este următoarea: Mădălina Ținteia, George Vanvu, Cristina Spînu, Gabriela Nechita, Andreea Maria Apricopae, Giani Ciocoiu, Nicolae Tomescu. De asemenea, a fost atras unul dintre „oamenii grei” ai FM-ului ieșean: Florin Daminescu. Se alătură colaboratori și producători independenți: Sorin Lupașcu, precum și doi dintre senior editorii „Suplimentului de cultură”: Lucian Dan Teodorovici și Florin Lăzărescu, care realizează în fiecare sîmbătă și duminică, între orele 10.00 și 14.00, emisiunea „Cercul nostru special”.

„Suplimentul de cultură” se difuzează în continuare de la ora 21.10, în fiecare vineri – pe toate frecvențele Radio Iași. Realizatorii Anca Baraboi și George Onofrei dau întîlnire publicului din Moldova și în zilele de weekend, în Prime Time, între orele 06.00 și 10.00.

„Prime Time de Weekend” și „Cercul nostru special” desfășoară pînă pe 21 decembrie o campanie inedită, „Fii împăratul nostru!”: cine sună la Radio Iași FM în timpul programelor și răspunde la tema ediției este automat înscris pe lista posibililor cîștigători ai litrilor de țuică și kilogramelor de caltaboș puse la bătaie pentru Crăciun.

măsură ce acționează sau vorbește, iar caracterul lui „va fi să nu aibă nici unul”. Pentru Miguel de Unamuno, la fel ca și pentru romanticul Novalis, „viața și visul sînt pagini ale aceleiași cărți”. Personajul Augusto Perez îi cere autorului său dreptul la existență, dreptul la viață. Aflăm din romanul *Ceața* că autorul este un mic Dumnezeu, fiindcă devine, prin vis și imaginație, creator de oameni: „Fapt e că într-o bună zi s-a ivit în mine o biată ființă fictivă, un pur

personaj de roman, un homuncle care cerea viață” sau, în altă parte: „Or, eu sînt Dumnezeu al acestor doi pîrlîți rimanești”. *Ceața* este un „riman” în care personajele, Augusto și Victor, pledează în favoarea autorului și îi justifică procedeele narative. Roman sau „riman”, *Ceața* nu este altceva decît un „prolog”, „prolog la o operă pe care, slavă Domnului, n-o voi scrie niciodată”, așa cum mărturisese Unamuno în primul „text despre *Ceața*”.

Traducere din limba spaniolă de Sorin Marculescu, colecția „Biblioteca Polirom”, Editura Polirom, 2007, 32.95 lei

Am aruncat Suplimentul de cultură în aer!

SUPLIMENTUL DE CULTURĂ SE AUDE LA

în fiecare vineri, de la 21.10

cu George Onofrei și Anca Baraboi

Dumitru Ungureanu: „Cînd am auzit prima dată trupa Semnal M, traversam perioada în care vinul era aliment zilnic. Sec, și rece, și mult, dar nu gratis, nici alb, ca în regula stabilită de-un mare bețiv brăilean”.

ROCKIN' BY MYSELF

Dumitru UNGUREANU

Bach cu Janine Jansen

Ultimul disc notabil despre care vreau să vă vorbesc este al unei talentate violoniste olandeze, Janine Jansen. Întîmplarea face să-și fi făcut săptămînilor trecute debutul cu Orchestra Filarmonicii din New York la un festival Ceaiikovski. Un fel de a vă spune că o puteți asculta simplu, dacă nu altfel, descărcînd concertul gratis de pe site-ul filarmonicii americane. O urmăresc de cîțiva ani, impresionat, între altele, dincolo de discurile ei ca solistă, de plăcerea și consecvența cu care cîntă mai puțin spectaculoasă și, comercial, mai puțin vandabila muzică de cameră, la un festival pe care l-a creat ea însăși la Utrecht, în 2003.

SCRISOARE PENTRU MELOMANI

„Muzica nu trebuie înțeleasă, ea trebuie ascultată” (Hermann Scherchen)
Victor ESKENASY, Radio Europa Liberă, Praga

Janine Jansen este numai una dintr-o întreagă generație de tinere violoniste talentate și strălucitoare, apărută brusc, cum nu s-a mai întîmplat din anii '50. Își au și generațiile de interpreți biologia lor miraculoasă. Jansen, Hillary Hahn, Leila Josefowicz, Julia Fischer, Lisa Batiashvili etc. Amintesc toate de florilegiul de violoniste de mare, foarte mare talent din anii '50. Atunci ele se numeau Ginette Neveu, Ida Haendel, Erica Morini, Guila Bustabo, Gioconda de Vito, Johanna Maritz, Galina Barinova. Am aflat de cele mai multe după ce am emigrat, lumea viorii fiind dominată multă vreme și pentru mulți, exclusiv de interpreți bărbați. Discurile violonistelor amintite au fost, în cele mai multe cazuri, rarități, înregistrări LP scumpe, obiect de colecție. Ele au fost reluate în ediții restrise și la case mici de discuri europene abia în ultimele două decenii. Doar japonezii sînt pasionați în număr mare de asemenea antichități, dar edițiile lor exhaustive nu sînt importate de mulți ani de distribuitorii europeni.

Noul disc al Janinei Jansen este consacrat integral lui Bach. Două transcripții ale celor 15 invențiuni pentru două și trei voci, cîntate în duo cu violistul Maxim Rysanov și în trio cu participarea violoncelistului Torleif Theedén sînt separate de

Partita No. 2 în re minor pentru vioară solo, cu a ei faimoasă Chaconne. Invențiunile lui Bach le sînt cunoscute melomanilor ca piese pentru clavicin sau pian solo. Bach le-a scris ca exerciții pentru a-și pregăti fiul și studenții pentru execuția unor piese mai complexe de contrapunct. Fiecare voce trebuia să fie interpretată distinct, într-un stil cantabil, ce le face extrem de agreabile în versiunea pentru instrumente de coarde. Janine Jansen și prietenii ei au folosit de regulă direct partiturile originale de Bach, uneori utilizînd ca referință aranjamentul deja existent al unui cunoscut în epocă violonist și profesor german, Ferdinand David. Prieten al lui Mendelssohn, care avea să-i dedice Concertul său de vioară, David, o figură importantă în viața muzicală a Leipzigului la mijlocul secolului al XIX-lea, a contribuit la renașterea și popularizarea muzicii lui Bach, ca editor și interpret al suitelor de vioară solo și a unor aranjamente de muzică de cameră.

Calitatea discului depune mărturie pentru efortul celor trei instrumentiști, Janine Jansen declarînd într-un interviu că una din preocupările lor majore a fost să găsească puritatea intonației ansamblului. „La fiecare minut și jumătate, tonalitatea se schimbă complet pentru a te angaja în piesa următoare... pentru a o face într-un trio e nevoie de o concentrație considerabilă. Fiecare mică piesă posedă un caracter propriu, un sentiment unic. Am fost atenți să le acordăm o grijă specială pentru a fi siguri că cizelăm muzica de aceeași manieră, că exploatăm o articulație similară”.

Întrebată în ce măsură a fost influențată de stilul barocizant de interpretare, Jansen răspunde: „Am crescut cu stilul baroc, fiindcă tatăl meu este organist și clavicinist, iar unchiul meu solist vocal baroc. Așa că din fragedă copilărie, acest stil a fost parte din viața mea. A fi confruntat cu un stil de execuție pe un instrument vechi afectează maniera de a percepe muzica, dar, în final, trebuie să-ți urmărești propriile sentimente, instinctul tău muzical. Eu utilizez un instrument și un arcu modern. Pentru mine, aceasta este maniera de a respira muzica, maniera de a fraza care definește o personalitate artistică veritabilă. Muzica barocă tinde să te facă «prizonieră» dacă nu ești atent. Nu cred că e nevoie să fii atât de strict, prins în ideea de a nu te servi de vibrato, de exemplu, pentru a cînta o frază specifică într-o manieră specifică. În abordarea mea, am tendința de a folosi vibrato ca pe un instrument expresiv natural, ca o culoare suplimentară”.

Altfel, spune tinăra Janine Jansen, „cu muzica lui Bach ești mereu în căutarea unor lucruri noi de descoperit... e o muzică atât de minunată, încît posibilitățile par cu adevărat infinite”. O dovedește în interpretarea spiritualizată, fără excese de virtuozitate, a Partitei a 2-a pentru vioară solo. Bach cu Janine Jansen, un disc de pe lista cadourilor muzicale cele mai frumoase de Crăciun.

Vinul de trei lulele

Probabil că un arheolog al expresiilor populare de crîsmă & chef poate elucida originea, înțelesul, plus contextul în care titlul meu își găsește pe vremuri adevărate. Consumator nepretențios, mi s-a năzărit că vorba definește acea licoare, atent sustrasă bobului de strugure, ce necesită un timp de băut egal cu timpul în care se fumează trei lulele. Nu trei țigărete, ci lulele sau pipe! Vinul nu este o băutură populară printre rockeri, ca berea, vodca sau whisky-ul. El face figură nobiliară, se cuvine savurat doar în momente de romantism, tandrețe și amor, e o figură de stil pentru altfel de viață, altă lume – una de vis, lipsită de durere, întristare și suspin –, dar nu lumea de-apoi...

Cînd am auzit prima dată trupa Semnal M, traversam perioada în care vinul era aliment zilnic. Sec, și rece, și mult, dar nu gratis, nici alb, ca în regula stabilită de-un mare bețiv brăilean. Era Murfatlar de 14 lei, roșu de rămînea tricoul marinăresc pătat ca de șinge, cînd îl vărsam pe piept, lene fiindu-ne să ne ridicăm din patul de campanie sau de pe nisipul pustiu al plajelor unde făceam antrenament pentru un desant ratat. „Pămînt clădit pe ape/cu matca de minuni/cînd ieși rotund din flăcări/mai limpede răsuni... „Hore pe small se numește piesa cu care baci lului & compania ne-au făcut să dansăm pînă cădeau centurile de la pantaloni și chiloții de sub rochiile bleumarin ale dobrogenelor cu piele moale, care ne alinau „cruntele suferințe” pe urma pierdetelor iubiri de-acasă... Cit vin, cită pline, cită salam italian și pulpe tomitane am consumat – cine să țină socoteala? Poate vreun meschin – dar eu tipi meschini între iubitorii de rock nu cunosc!

Vinul a fost elementul ce-a guvernat aproape toată conviețuirea mea cu muzica Semnal M. Primul LP,

Trenul cursă de persoane Apathida – Cluj-Napoca, l-am cumpărat deodată cu cinci sticle de Cabernet ce m-a scos la niște zori viscoși cum numai pe la jumătatea toamnei vezi, după o noapte nesăbuită. Pe șanțurile ebonitei celui de-al doilea LP, Cîntece transilvane, se adunase la un moment dat un fel de noroi de tescovină, parțial înlăturat prin spălare cu spirit industrial. Acul pick-up-ului – cit era el de rusc – nu mai pătrundea pînă la striația ultimă, în difuzoare se auzeau tot felul de fișiele, piriuri, icnete și alte zgomote. Nu cred că obiectul să fi rezistat pînă la epoca transferului „home made” pe CD dacă nu cumpăram un exemplar de rezervă, pe care îl puneam numai pe celălalt pick-up, cel ținut pentru audiții pretențioase. Dar de ce pe asta cîntecele nu mai aveau farmec și nu aduceau încîntarea de dincolo? Simplu: pentru că nu beam vin, nu petreceam, nu se încingea nici o horă de băieți, nici un dans de doi... Să ascuți rock de unul singur se poate, ba chiar n-ai altă soluție cînd e vorba de nume & piese grele (Joy Division, Van der Graaf, Tiamat etc.). Dar rockul făcut de Semnal M și alte asemenea formații cere participare, prezențe feminine, prieteni, băutură...

Nu l-am întîlnit vreodată pe Iuliu Merca. Însă am fost confundat cu el, într-un oraș unde – prin '84-'85 – concertau clujenii și încă o trupă. Aveam barba lungă, părul suficient de bogat și un mîntean de dimie neagră croit după moda anilor '50. Cine a făcut confuzia și cum s-a lămurit nu vă spun, că-mi sare iar vastă la ceartă...

Și-am ratat, nu știu de ce, petrecerea festivă din mai 2004, cînd – îmi povestea prietenul Radu Lupășcu – s-a băut atîta răchie cit... Mai bine! Așa mi-au rămas afectiv legate vinul + Semnal M...

Cel mai convingător argument al scenariștilor rămâne unul uman: aproximativ 48% dintre aceștia intră în șomaje lungi, între diverse contracte, astfel încât banii ce li s-ar cuveni din redistribuirea filmelor reprezintă partea cea mai mare a veniturilor din astfel de perioade.

Cele mai iubite seriale au intrat în grevă

Meredith din *Anatomia lui Grey* e îmbrăcată în halatul de rezident, dar nu vorbește despre hemoragii interne, ci despre drepturi de autor ale scenariștilor. Eva Longoria, vedeta din *Neveste Disperate*, livrează pizza protestatarilor din fața studioului în loc să intre pe

platoul de filmare. Talk-show-ul lui Jay Leno a fost deja anulat, pentru că el singur recunoaște că nu știe să fie la fel de amuzant fără scriitorii săi. Astfel arată greva scenariștilor din America, una care ar putea să ne lase, pînă la sfîrșitul anului, fără seriile noastre preferate.

Peste 1.200 de autori de scenarii au intrat în grevă începînd cu 5 noiembrie, pentru a obține creșterea drepturilor de autor din vânzarea de DVD-uri sau distribuția prin Internet. Efectele s-au văzut pe ecranul televizorului încă din prima zi de grevă, cînd au fost anulate show-uri de succes precum cel al lui Jay Leno (difuzat și la noi de Antena 3) sau David Letterman, din cauza conținutului legat strict de actualitate. Prognozată a dura pînă în 2008, greva va afecta și seriile de succes ale televiziunilor americane.

Platouri fără „Acțiune”

Prison Break a intrat deja în pauză, pînă în luna ianuarie, în modu-i caracteristic: cu mistere adincite, întrebări rămase agățate de gratiile închisorii și un fir narativ tăiat chiar în secunda în care se mai pregătea o schimbare bruscă a vieții personajelor.

Și dacă tot vorbim de mistere nerezolvate: despre *Lost*, cel mai așteptat serial al anului viitor, se zvonca că va fi aminat pînă în 2009, și asta după ce sezonul al patrulea ar fi început oricum cu șase luni mai tîrziu decât majoritatea seriilor. Deocamdată, Damon Lindelof, creatorul *Lost*, stă lîngă omologul lui de la *Desperate Housewives*, depășind amintiri despre vremurile de șomaj (destul de dese în viața unui scenarist) în care au

trebuit să împrumute bani de la mamele lor.

Pe platoul de filmări la *Anatomia lui Grey* nimeni nu mai strigă „Acțiune!”, dar atmosfera nu este nici pe departe liniștită. În relatările filmate ale grevei, doctorul McDreamy își abordează o privire serioasă de sub șapca pe care o poartă în locul bonetei de chirurg și își declară susținerea pentru scenariști.

Ce vor scenariștii?

Totuși, cum au ajuns scenariști care cîștigă milioane de dolari scriind pentru cele mai vizionate seriale ale lumii să iasă în stradă pentru a cere mai mulți bani? Sindicatul scenariștilor cere, în primul rînd, o cotă parte mai mare din vânzarea de DVD-uri și din distribuția prin Internet a filmelor. Potrivit unei înțelegeri din vremurile în care casele de video încă erau ceva nou în căminele americane, scenariștii primesc în jur de 0,3% din vânzări – adică 4 cenți pentru fiecare DVD vîndut. Una dintre principalele lor cerințe este creșterea procentului la 0,6%. Pentru filmele de pe site-urile televiziunilor, cum ar fi nbc.com sau hulu.com, care pot fi vizionate gratuit, dar care aduc venituri de 3.000 de milioane anual, scenariștii nu primesc nimic. 0,0\$. Zero. Nada. Nil – cum se explică într-un filmuleț de pe YouTube pentru susținerea grevei.

COOLTURISME

Mădălina COCEA

„În cinci ani, singurul loc în care veți vedea filme va fi pe Internet”, spun protestatarii care consideră că noile media reprezintă viitorul în industria divertismentului și consideră că ar merita să fie plătiți pentru difuzarea pe Internet la fel ca pentru difuzarea la televiziune.

Cel mai convingător argument al scenariștilor rămîne unul uman: aproximativ 48% dintre aceștia intră în șomaje lungi, între diverse contracte, astfel încît banii ce li s-ar cuveni din redistribuirea filmelor reprezintă partea cea mai mare a veniturilor din astfel de perioade.

În tot acest timp, fără ei nu se poate întîmpla nimic. Fără ei, bebelușul din *Family Guy* n-ar mai ști de ce vrea să cucerească lumea, nimeni nu s-ar mai distra pe seama sefului ridicol din *The Office*, lucrurile nu s-ar precipita nicodată pe strada liniștită din *Neveste Disperate* și nici de la Meredith Grey n-am mai afla, în începutul fiecărui episod, că „Uneori, în viață...”.

Uneori, în viață, vine un moment în care trebuie să închizi televizorul.

VOI N-AȚI ÎNTREBAT fără zahăr VĂ RĂSPUNDE

BOBO

Gînduri rătăcite în mintea unui motan castrat pe nume Mojo

S-au trezit? Mmmm. Ce mult dorm oamenii! Aproape tot întinericul... A... Uite unul parcă a mișcat. Să mîiau? Poate se trezește. Hai scoală-te scoală-te scoală-te scoală-te scoală-te scoală-te. Scoală-te... Mă plictisesc. Oamenii cînd dorm nu te bagă în seamă. E ca și cum pentru ei n-ai exista. Cînd dorm, oamenii încetează să mai iubească. Dacă aș avea sentimente, lucrul ăsta m-ar deranja mult mai mult.

Am o pisică. E ca mine, doar că e mai mică. Și mai proastă. Cînd oamenii nu mă bagă în seamă și mă plictisesc foarte tare, o mușc. Mușc din ea și mă simt mai bine. Eu numesc asta joacă. Pisica face ce-i spun eu. De aia și bănuiesc că e proastă. Dar îmi place mult mult de pisică. Dacă n-ar fi ea, m-aș plictisi îngrozitor.

Cîteodată oamenii își arată colții. Ei numesc asta rîs. Nu mă deranjează.

Am o jucărie preferată. E făcută din ceva moale și colorat. Și zboară. Nu-mi dau seama exact cum funcționează. Cred că o controlează oamenii de la un fir. Cînd reușesc s-o prind, mușc tare de fir. Aș vrea să-l rup, să rămîn doar cu jucăria. Vreau să mușc

tare tare din jucărie. Jucăria zboară mai departe în jurul meu. Fug după ea. Obosesc repede. Cred că sînt gras. Îmi doresc jucăria foarte mult. Foarte mult.

Cred că am o voce frumoasă. Cînd oamenii nu mă bagă în seamă, încep să cînt tare tare. Am văzut eu la unul din oameni cum. Și apoi unul din oameni țipă la mine. Mă opresc și îmi caut pisica să mușc din ea.

Jucăria fără oameni nu conțea. Știu unde e, pot s-o iau oricînd. Nu zboară. Stă acolo fără să se miște. Nici cînd o împing nu se mișcă. Cînd o dau jos cade. O jucărie moartă nu-mi place. Sînt dependent de oameni.

Cînd vine întinericul, mă culc pe un cap de om. Cred că îmi place mirosul părului. Îmi amintesc de mama. Căldura oamenilor îmi place foarte foarte mult. Cînd pun mîna pe mine, oamenii se simt bine. Îmi place să dorm în cutii și pe oameni.

Îmi place să-i mîncînc mîncarea pisicii. Îmi place pisica. Ea nu știe să cînte. Sînt mai mare decît ea.

S-au trezit?
Odată vreau să ies afară, dar mi-e frică. Afară e foarte mare și miroase mult. Cred că nu știu ce să fac... Mă plictisesc.

Suplimentul DE CULTURĂ

Marcă înregistrată – Editura Polirom și „Ziarul de Iași”. Proiect realizat de Editura Polirom în colaborare cu „Ziarul de Iași”. Suplimentul se distribuie gratuit împreună cu „Ziarul de Iași”.

Adresă: Iași, B-dul Carol I, nr. 4, etaj 3. CP 266, tel. 0232/ 214.100, 0232/ 214111, fax: 0232/ 214111

Colectivul editorial: Emilia Chiscop, Florin Lăzărescu, Lucian Dan Teodorovici (senior editor)

Redactor șef: George Onofrei

Redactor șef adjuncț: Anca Baraboi

Secretar general de redacție: Florin Iorga

Rubrici permanente:

Adriana Babeți, Bobi și Bobo (Fără zahăr), Emil Brumaru, Ruxandra Ceseranu, Emilia Chiscop, Mădălina Cocea, Daniel Cristea-Enache, Radu Pavel Gheo, Casiana Ioniță, Florin Lăzărescu, Diana Soare, Lucian Dan Teodorovici, Luiza Vasiliu, Constantin Vica.

Carte: Luminița Marcu, Doris Mironescu, C. Rogozanu, Bogdan-Alexandru Stănescu.

Muzică: Victor Eskenasy, Dumitru Ungureanu.

Film: Iulia Blaga. Teatru: Mihaela Michailov. Arte vizuale: Matei Bejenaru, Marius Babias. Carticături: Lucian Amarii (Jup).

Grăfică: Ion Barbu. TV: Alex Savitescu.

Ediția de Iași: Andreea Archip

Publicitate: Oana Asaftei, tel. 0232/ 252294

Distribuție / Abonamente: Mihai Sărbu, tel. 0232/ 271333. Media Distribution S.R.L., tel. 0232/ 216112

„Suplimentul de cultură” este înscris în Catalogul presei interne la poziția 2378. Pentru abonamente vă puteți adresa oricărui Agenții Rodipeț din țară sau oricărui oficiu poștal. Citiitorii din străinătate se pot abona la adresa: export@rodipeț.ro.

Tarif de abonament: 18 lei (180.000) pentru 3 luni; 36 lei (360.000) pentru 6 luni; 69 lei (690.000) pentru 12 luni

Tipar: Print Multicolor

Responsabilitatea juridică pentru conținutul articolului îi aparține autorului și „Suplimentul de cultură” utilizează fluxurile de știri NewsIn » Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază

ENȚICLOPEDIA
ENCARTA

Luiza VASILIU

Un careu
special

Ca și săptămîna trecută, **Ențiclopedia face din nou o fixație pentru cuvinte.** De data asta, pentru niște cuvinte apărute cînd altora li se tăia cu sîrg capul, mai bine zis pe vremea Revoluției franceze. Ca să știți și dumneavoastră, atunci s-a renunțat la denumirile poetice din alchimie și s-a trecut la cele vîguroș-științifice ale chimiei (în loc de *vitriol de lună, sulfat de argint*, de exemplu), atunci s-au inventat *metrul și gramul*, creionul și montgolfiera, iar dna. Roland ar fi spus, aflîndu-se periculos de aproape de lama ghilotinei, o frază celebră:

„Libertate, cîte crime se comit în numele tău!”. Apropo de ghilotină, nu Guillotin a inventat-o, el doar a cerut, conștiincios din fire, descoperirea unei metode rapide de a-i ucide pe opoziții Republicii. Metoda pe care doctorul Antoine Louis a pus-o la punct, dînd numele lui instrumentului funebru doar temporar: ghilotina s-a mai numit, la începuturile ei, Louison sau Louise (ah, perfidă onomastică!), dar, nu știm de ce, istoria a preferat să-i lege numele de al lui Guillotin, și nu de al inventatorului ei de drept. Tot atunci, la finele secolului XVIII, oamenii erau atît de cuprinși de febra egalitarismului, încît au propus tutuirea generală.

Moda n-a durat decît vreo cîteva luni (sub forma unui: „Închide ușa, vă rog!”) și nici n-avea cum să fie altfel la un popor așa de cu nasul pe sus. Să mai zicem că tot atunci îi apucase pe francezi frenezia redenumirii: de la orașe, pînă la străzi sau instituții publice. Cea mai nebună rebotezare a suportat-o *Grenoble* care, din cauza lui *noble* (tot ce era nobil, regal, privilegiat sau creștin trebuia să dispară), a devenit *Grelibre* (Greliber în loc de Grenoble, dacă ar fi să ne jucăm de-a traducătorii literali). Și după ce că a schimbat și numele zilelor și al lunilor, făcînd ca prima zi din an să fie 22 septembrie (căci atunci ziua e egală cu noaptea), și-au botezat copiii în felurile cele mai ciudate: gata cu numele de sfinți, e vremea numelor din natură – Purcel, Scară, Măgar, Șofran. Iar în final, ca să încheiem hohotînd, domnii revoluționari au reorganizat și jocul de cărți: regii au fost înlocuiți cu Voltair și Rousseau, iar damele cu virtuțile republicane. Puteai, deci, să ai un careu de Voltair? Ce mai vremuri. (Îi mulțumesc pe această cale doamnei Henriette Walter, din cartea căreia am aflat toate minunățiile astea.)

Regatul morții e pe micul ecran

Nu prea mai am ce vedea la televizor, taman cînd am trecut pe digital și am sute de canale. Mi-e frică să dau pe Discovery Civilization și să nu fie povești cu fantome ale unor copii morți care trîntesc ușile noaptea în case cu noi proprietari. Fug pe History și ajung la Holocaust sau la naufragii cu număr record de victime. Mut repede pe un alt Discovery și dau peste anchete ale unor crime, la care participă și medii ciudați, cu priviri dereglate, sau pentru care sînt analizate cu mare plăcere oasele victimelor. Dacă încerc să mă refugiez pe Animal Planet, dau peste acel serial trist despre poliția animalelor. Cui îi place să vadă animale bătute, bolnave, costelive? Poate doar celor care le chinuie.

Peste tot nu găsec decît dezastre în aer, pe uscat, în timp și în spațiu, în lumea noastră și în cealaltă, plus seriale despre istoria armelor. M-am cam săturat de această exhibare a morții și a ororilor. Voi începe în curînd să spun că nu-mi plac decît comedile, ceea ce ar fi și mai trist.

Dar de curînd am văzut la HBO *Regatul cerului/Kingdom of Heaven* și, chiar dacă nu am ris, am considerat că mi-au ajutat cu ceva umorile îmbolnăvite de spectacolul prost al morții. Pentru că moartea, ar trebui să credem de la televizor, e odioasă și trebuie combătută. Ea nu mai vine ca un sfîrșit firesc și natural al unui ciclu (care e un început, se pare, al altuia), ci ca o catastrofă provocată mai ales de alți oameni. Nu neg că se întîmplă și așa, dar nu înțeleg ce vrea televiziunea de la noi. Am văzut în filmul lui Ridley Scott, de pildă, că unii oameni mai au, fie și într-un film, conștiința faptului că moartea lor nu înseamnă mare lucru pe lîngă niște principii, niște gînduri, idei la care țin și de care se agăță ca să nu-i ia vîntul. Sau că, deși viața lor e amenințată de ceea ce se cheamă un dușman, ei descoperă împreună cu acesta un cod al onoarei, ceea ce face ca

FILM

Iulia BLAGA

viața lor să se termine, dacă e să fie, în ecuația corectă a destinului. (Imaginea filmului e foarte importantă pentru că luptele și, mai ales, spectacolul armatelor care așteaptă ca cei doi comandanți să negocieze impun caligrafia unui cod al onoarei ce include neapărat și înțelegerea, adică respectarea adversarului.)

Eroul lui Ridley Scott nu zîmbește mai deloc

Întîmplarea face să citesc acum *Calea samurailor astăzi* de Yukio Mishima (Humaitas), în care descopăr lucruri de o limpezime uimitoare, mai ales pentru viața de azi. De pildă, pe lîngă fraza care a fost exploatată în timpul războiului – „Am descoperit că destinul samurailor e moartea. Într-o situație pe viață și pe moarte, acționează simplu alegînd

pe loc moartea” – , v-aș mai împărtași că „există o cale mai înaltă decît a dreptății, dar nu e ușor să o descoperi și preținde o înțelegere profundă”, sau că „cea mai mică imperfecțiune în vorbe și comportamentul cuiva cauzează prăbușirea întregii sale filosofii de viață”. De aceea, Bailan de Ibelin, eroul lui Ridley Scott, nu zîmbește mai deloc, dar înaintea fără a face compromisuri, fără a se ține cu dinții de viață și fără a se

teme de ea. Cruciada și descoperirea Ierusalimului țin de mintuirea lui personală în măsura în care îl leagă de ceilalți, dezlegîndu-l de propria-i moarte. Mi s-a părut că descopăr în filmul lui Ridley Scott mai multe lucruri disponibile, de obicei, într-un epic. Și că ele ies cumva din adînc, mai ales după ce filmul s-a terminat. Sper să nu mă fi înșelat.

Fericirile și nefericirile unui călător

Mă gîndesc că, aproape matematic vorbind, de la un număr de zboruri cu avionul încolo, e doar o banală chestiune de timp să ți se întîmple ceva nu tocmai plăcut. Cum ar fi să-ți vezi valiza venind pe banda de la bagaje făcută tigaie. Sau zdrențe. Sau, cum deja mi s-a întîmplat, să nu ți-o transfere automat la următorul zbor, să rămîni singură și tristă lîngă „baggage claim”, însoțită de doi băieți buni, cu mitraliere la șold, și s-o salvezi din miinile lor tocmai cînd vroiau s-o aresteze și s-o arunce în aer undeva pe un cîmp de aplicație. Sau, pur și simplu, să

nu-ți mai vină deloc, să călătorească de capul ei, via Honolulu, încurcînd drumul spre casă mai ceva decît Ulise.

Un alt lucru nu tocmai plăcut e să pierzi avionul. Pînă săptămîna trecută, era s-o pătesc doar o singură dată, cînd niște băștinași mi-au dat toate asigurările lor – chiar au zîmbit cu superioritate că nu știu asta: „La noi, la Viena, nu trebuie să fii în aeroport cu două ore înainte de decolare. Cel mult cu o oră”.

Săptămîna trecută, trebuia să ajung la Luxemburg, pentru o lectură publică. Mi-am împărțit judicios timpul pentru a-mi

rezolva toate problemele de acasă, mi-am verificat frumos data plecării pe biletul de avion, calendarul de pe telefon și am anunțat că, musai, marți, pe 12 noiembrie, pe la ora 6 fără un sfert, aterizez în Luxemburg. Buuun! Și lunea trecută, fumam liniștit o țigară într-o stație de tramvai și-mi cad ochii din întîmplare pe cadranul unui telefon public. Mi se prăbușește cerul în cap: acolo scria că e luni, 12 noiembrie. Mă uit la calendarul de la celularul meu: e luni, 11 noiembrie. Mă calmez și-mi zic, „Hai totuși să verific și dintr-o a treia sursă în ce dată

TRIMISUL NOSTRU SPECIAL

Florin LĂZĂRESCU

sîntem azi”. A treia sursă, ca și toate celelalte pe care eu nici nu le luasem în calcul, îi dădeau dreptate telefonului public. Am crăpat de emoție, am alertat agenția de voiaj să văd dacă-mi mai pot recupera niște bani pentru bilet. Din fericire, am putut să-l schimb pentru a doua zi, fără să mai plătesc nimic. Am ajuns la Luxemburg, m-am întîlnit cu Răzvan Rădulescu, Ioan T. Morar, Rodica Drăghicescu și Dan Alexe, avînd parte de o lectură publică reușită, zic eu.

Astăzi, pe 14 noiembrie, trebuie să ajung la Paris. Din nefericire, în Franța e grevă generală în transporturi. Din fericire, am găsit totuși un tren care pleacă la noaptea spre Paris. Din nefericire, puteam să-l pierd și pe asta, pentru că nu trece prin gara din care mi-am cumpărat biletul. Din fericire, m-am întîlnit cu Ioan T. Morar în barul hotelului și mi-a spus asta. Din nefericire, luînd în calcul cîte mi s-au întîmplat în ultimele două zile, nu-s sigur dacă reușesc să ajung astăzi la Paris.

ISSN 1584-8272

